

Analiza rodnih stereotipa u crtanim filmovima koji se prikazuju na hrvatskim nacionalnim TV postajama

Rudančić, Vlatka

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:496212>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-10**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Vlatka Rudančić

**ANALIZA RODNIH STEREOTIPA U CRTANIM FILMOVIMA
KOJI SE PRIKAZUJU NA HRVATSKIM NACIONALNIM TV
POSTAJAMA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2015.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

**ANALIZA RODNIH STEREOTIPA U CRTANIM FILMOVIMA
KOJI SE PRIKAZUJU NA HRVATSKIM NACIONALNIM TV
POSTAJAMA**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc.dr. sc. Viktorija Car

Studentica: Vlatka Rudančić

Zagreb
rujan, 2015.

Izjavljujem da sam diplomski rad: *Analiza rodnih stereotipa u crtanim filmovima koji se prikazuju na hrvatskim nacionalnim TV postajama* koji sam predala mentorici doc. dr. sc. Viktoriji Car, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mom autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19 Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Vlatka Rudančić

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Struktura rada.....	3
2. Crtani filmovi i rodni stereotipi – teorijski okvir.....	4
2.1. Razvijanje stereotipa kroz povijest crtanih filmova.....	4
2.2. Terminologija vezana uz rodne stereotipe.....	6
2.2.1. Definicije ključnih pojmova.....	7
2.3. Objašnjenja rodnih razlika u ponašanju.....	8
2.3.1. Teorija socijalnog učenja ili socijalna kognitivna teorija.....	9
2.3.2. Teorija rodne sheme.....	10
2.3.3. Kultivacijska ili uzgojna teorija.....	11
3. O istraživanju.....	11
3.1. Cilj i zadaće istraživanja.....	12
3.2. Istraživačka pitanja.....	12
3.3. Metodološki okvir istraživanja.....	13
3.3.1. Metoda istraživanja.....	13
3.3.2. Uzorak.....	14
3.4. Znanstvena relevantnost istraživanja.....	15
4. Rezultati istraživanja.....	16
4.1. Analiza crtanih filmova.....	16
4.2. Rasprava.....	23
4.3. Muški i ženski likovi.....	27
4.4. Fizički opis.....	30
4.5. Karakterni prikazi likova u crtanim filmovima.....	35
5. Zaključak.....	37
6. Popis literature.....	40
7. Sažetak	42

1. Uvod

Rodni stereotipi postoje od kada postoje muškarci i žene, njihovo značenje roda i spola. Od samih početaka razvoja pismenosti (od doba Aristotela) muškarci su bili oni koji su išli u lov i čije se mišljenje uvažavalo, dok su žene ostajale doma, rađale djecu i brinule se o njima. Danas, možemo uočiti stereotipiziranje u svakom pogledu, počevši od medija koji nas svakodnevno uče onome što je dobro i što nije, do životnih situacija u kojima smo suočeni s rodnom diskriminacijom. Tannis Macbeth Williams također tvrdi da mediji, a pogotovo televizija mogu igrati vrlo važnu ulogu u procesu učenja djece u vrlo ranoj dobi. Televizijski medij uvijek je bio smatran i identificiran kao najmoćniji i jako aktivan u oblikovanju ponašanja kod djece pri rodnim ulogama u društvu (Williams, 1981, cit. prema Ahmed i Wahab, 2014: 44).

Animirani filmovi prate svako dijete kroz njegov put odrastanja, pa sam tako i ja odlučila otkriti kakav televizijski sadržaj djeca konzumiraju u svojoj najranijoj dobi. Okosnica ovog diplomskog rada veže se uz pitanje što su stereotipi, imaju li negativne konotacije i kako ih možemo uočiti.

Neil Macrae i Galen Bodenhausen ističu da pojam stereotipa ima negativne konotacije, ali neki teoretičari ne naglašavaju negativne aspekte procesa. Neki se koncentriraju na pogodnosti kognitivnog procesa, a drugi su utvrdili da stereotipi imaju kako pozitivne tako i negativne efekte (Macrae i Bodenhausen, 2000, cit. prema Brannon, 2000: 166).

Važno je istaknuti kako su se stereotipi najviše razvili kroz medije i medijsku prizmu. Jocelyn Steinke navodi kako su mediji važni izvori informacija o rodnim stereotipima kako za dječake, tako i za djevojčice. Medijski sadržaj koji primarno prikazuje muškarce kao dominantne uloge može negativno utjecati na dječake i njihovu percepciju o ulozi žena u društvu (Steinke i dr., 2008: 9).

Rodna diskriminacija je novi pojam kojeg sve češće možemo pronaći u današnjem društvu. Vidljiva je kroz poslove koje obavljamo (kao npr. žene se uvijek povezuju s poslovima koji su na neki način vezani uz emotivno suosjećanje, dobar primjer su medicinske sestre, dječje odgojiteljice, učiteljice; dok su muškarci uvijek povezani s poslovima koji ne uključuju emotivna stanja, za primjer mogu uzeti vojnike ili policajce) i kroz obiteljski život gdje su žene uvijek vezane uz obavljanje kućanskih poslova i brigu o obitelji, dok su muškarci oni koji doprinose novčanim sredstvima.

Od početka života djeca su okružena informacijama o vjerovanjima i ponašanjima koja se uzimaju kao prikladna za svaku rodnu grupu. Cindy Faith Miller navodi zanimljivu konstataciju istraživačkih studija koje pokazuju da znanje o stereotipima i aktivnostima koje se vežu uz njih, raste ubrzano između treće i pete godine starosti djece. Imajući to u vidu, tipično petogodišnje dijete zna opseg rodni stereotipa i teži očuvati ove stereotipe u krutom i apsolutnom ponašanju do svoje sedme godine starosti (Miller i dr., 2009: 1).

Nasuprot svemu, mediji, a osobito televizija mogu igrati vrlo važnu ulogu u procesu učenja djece od vrlo rane dobi. Televizijski medij oduvijek je bio i uvijek će biti doživljavan kao vrlo moćan i aktivan u oblikovanju ponašanja djece pri poimanju rodni uloga u društvu. „Kroz većinu studija, pokazano je kako je rod prikazan stereotipno u velikoj skupini animiranih filmova koji igraju značajnu ulogu u socijalizacijskom procesu djece u njihovom djetinjstvu te kao odraslih osoba“ (Ahmed i Wahab, 2014: 44). Televizija uz stereotipne sadržaje djeci također pruža i zanimljive priče, materijale koji mogu pobuditi njihovu kreativnost ili pristup „drugim“ svjetovima u koje ne mogu kročiti u svakodnevnom životu. „(...) rasprave o potencijalnom utjecaju televizije, nalaze eventualne koristi koje djeci donosi gledanje televizijskog programa. To su, primjerice, poticanje znatiželje i verbalnih sposobnosti, stjecanje širokog spektra novih znanja (...), i pobuđivanje novih interesa. Djeca smatraju da lakše uče iz televizijski prezentiranoga nego iz tiskanog materijala, pri čemu drže da su tiskani izvori intelektualno zahtjevniji“ (Van Evra, 1990. i Salomon, 1993., cit. prema Ilišin i dr., 2001: 26).

Nasuprot tome, televizijski program pruža i sadržaj prepun nasilja, koji je vidljiv i u crtanim filmovima. U samim počecima televizije, nije se previše znalo kako ustvari takav program utječe na djecu i njihov razvoj. Stoga nije bilo upitno kako takav sadržaj kod djece potiče agresivnost koju inače ne bi pokazivali. Cy Schneider piše kako su Suregon Generalovi zaključci uključili indikacije da može postojati povezanost između televizijskog sadržaja i agresivnog ponašanja, iako su povezanosti bile daleko od toga (Schneider, 1989: 79). Međutim, možemo li zaista kriviti televiziju za sve društvene probleme? Samo zato što televizija ima sposobnost prenošenja znanja i zato što obogaćuje živote mladih, ne može se kriviti za neuspjeh u svim slučajevima. Danas su u crtanim filmovima češći likovi kojima nije izražen rodni karakter. Maya Gotz ističe kako rodna osjetljivost, znači vidjeti prilike za rodne probleme i biti hrabar za igru sa stereotipima (Gotz, 2008: 14).

Također problem koji se pojavljuje je iznimno seksualizirana kultura i lik žene u takvoj kulturi. Ona se smatra prihvaćenom jer se temelji na iluziji jednakosti. Natasha Walter tvrdi da se ideja da su muškarci i žene danas ravnopravni, uvriježila u društvu, te se ne čini problematičnim što se žene neumorno ohrabruje da im najvažnija bude njihova seksualna privlačnost. Pretpostavlja se da je to slobodan izbor žena koje su na sve druge načine ravnopravne s muškarcima (Walter, 2011: 117).

1.1. Struktura rada

U prvom teorijskom dijelu rada osvrnula sam se na razvijanje stereotipa kroz povijest crtanih filmova. U ovom dijelu dajem pregled kakvi su bili crtani filmovi u svojim počecima od 1911. godine, te kako su se razvijali muški i ženski likovi. Zanimljivo je istaknuti kako se u to vrijeme osim rodnih stereotipa muškaraca i žena pojavljuju i stereotipi o Afroamerikancima. Također ovdje dajem pregled značenja roda, spola, rodnih stereotipa, seksualnosti i sl. U daljnjem nastavku rada bavim se teorijama od kojih je možda najpoznatija teorija socijalnog učenja, koju je postavio psiholog Albert Bandura. Svojom teorijom dokazao je kako djeca promatranjem ponašanja odraslih osoba i sama imitiraju takvo ponašanje.

U drugom dijelu rada iznosim svoje istraživanje o rodnim stereotipima u crtanim filmovima koji se prikazuju na hrvatskim nacionalnim TV postajama. Crtani filmovi koje sam analizirala su: *Jagodica Bobica*, *Pepa praščić*, *Pocoyo*, *Winx club* i *Fifi i cvjetno društvo*. Svaki crtani film analiziran je prema obrascu s pitanjima koja su prilagođena svakom pojedinom crtanim filmu. Likovi u ovim crtanim filmovima uglavnom su ljudski, a poneki su i životinje.

Zadaća mi je bila usporediti crtane filmove iz uzorka i pokazati postoje li u njima rodni stereotipi i na koji se način mogu prepoznati. U poglavljima muški i ženski likovi i fizički opis, prikazat ću rezultate koje sam dobila analizom crtanih filmova, a koji potvrđuju ili opovrgavaju postojanje rodnih stereotipa.

U trećem dijelu bavila sam se karakternim prikazima likova u crtanim filmovima. Crtane filmove analizirala sam prema tome kako likovi različitog spola reagiraju u određenim situacijama. Također ženske i muške likove analizirala sam prema njihovom ponašanju te prema tome koju vrstu poslova obavljaju ženski i muški likovi te imaju li ti poslovi rodno obilježje „ženskih“ odnosno „muških“ poslova.

2. Crtani filmovi i rodni stereotipi – teorijski okvir

2.1. Razvijanje stereotipa kroz povijest crtanih filmova

Crtani filmovi razvijali su se još od prvog desetljeća 20. stoljeća (od 1911. do 1920. god.) i to sve zahvaljujući tehnološkoj revoluciji koja je u tom vremenu mijenjala „lice“ svijeta. U početku su se studiji za animaciju širili u cijeloj Europi, dok je Amerika tek započinjala svoj razvoj prema animaciji. Xavier Fuster Burguera navodi kako je animacija, kao i stvarna slika likova, postala nastavak kazališnih rituala. Crtani filmovi projektirani su prije kazališnih performansa ili kao dijelovi između, već od 1911. (Burguera, 2011: 65). Izumom televizije u tridesetim godinama prošlog stoljeća, pojavljuje se i kompanija „Warner Bros.“ sa svojim Disney svijetom (pojava svjetski poznatih animiranih filmova od američkog crtača Waltera Eliasa, „Walt“ Disney).

U prvim crtanim filmovima možemo primijetiti kako je uloga ženskog lika bila izuzetno ograničena. „Pojava ženskog lika, ljudske ili ženske antropomorfne životinje, u kratkim crtanim filmovima, odgovarala je klasičnim stereotipima koje možemo naći u ranim filmovima“ (Burguera, 2011: 68). Ženski likovi često su prikazivani kao emotivni ili su pak spašeni od zlikovaca, naravno od strane muških likova. Za primjer se može uzeti crtani film *Minnie Mouse* ili *Daisy Duck* čiji se ženski likovi idealno uklapaju u prethodno spomenutu tezu.

Paul Wells objašnjava kako je uzaludno za reći, da su ženski likovi u Disneyevim crtanim filmovima ovjekovječeni srednjovjekovnim ženskim stereotipima iz bajki na čijim temeljima su uglavnom zasnovane, nastale u idealiziranim, stoga i nedostižnim, princeza-utemeljenim koncepcijama ženstvenosti (Wells, 2002: 41, cit. prema Burguera, 2011: 69). Televizijska era nije pomogla boljoj reprezentaciji ženskih likova u animaciji, nego je čvrsto utemeljila polaznu točku ženske diskriminacije u suvremenim crtanim filmovima.

Djevojke i žene prikazane su kao premršave, previsoke, one koje ne donose važne odluke, često zaokupljene kućanskim poslovima i motivirane samo kada je u pitanju romantika. Za Gotz su žene obično stereotipizirane na dva načina: kao plavuše – prikazane su kao drage djevojke ili pak kao plave kuje (zlica, eng. *bitch*); kao crvenokose – prikazane su kao tvrdoglave ili bezobrazne (Gotz, 2008: 4). Dječaci i muškarci prikazani su kao vođe, često i kao usamljeni likovi, pretili i kao antagonisti. „Muškarci su obično stereotipizirani na četiri

načina: prikazani su kao usamljeni kauboји, emocionalni mamini sinovi, pametni mali dečki i kao glupani“ (Gotz, 2008: 4).

Osim, rodних stereotipa pojavljuju se i stereotipi o Afroamerikancima. Zanimljivo je istaknuti kako su u samim počecima filmovi s Afroamerikancima prikazivani kao vrlo humoristične ekranizacije. Glumili su ih bijelci, koji bi pomoću šminke premazali lice crnom bojom, a usta naglasili crvenom bojom. Takvim slijedom događaja pojavljuju se i crtani filmovi koji prikazuju Afroameričke likove. Burguera objašnjava kako su likovi Afroamerikanaca voljeli plesati i pjevati. Na sceni su prikazivani sa afroameričkim naglascima, i skloni su bili izvesti urnebesnu komediju kao takvi (Burguera, 2011: 72). Kako bi što više ljudi uživalo u humoreskama, Afroamerikanci su prikazivani kao naivni, lijeni, prastari, dobrodušni, pa čak i praznovjerni.

Kao i u drugi mediji, i animirani filmovi samo su dodatno pomogli u jačanju dominantnih društvenih diskursa. „Ovo je zabrinjavajući problem ako uzmemo u obzir da su glavni konzumenti ovakvoga medija upravo djeca. Ovako, ne samo da se ponavljaju negativni stereotipi o, recimo, ženama i Afroamerikancima, nego se oni instaliraju i pružaju prirodno stanje u dječjim umovima, bez ikakvog kritičkog stava“ (Thompson i Zerbinos, 1998: 652, cit. prema Burguera, 2011: 74). Ovakve pojave mogu biti opasne ukoliko odrasli ne nazdiru što i kako djeca konzumiraju u medijima. Prepušteni sami sebi, djeca ne raspoznaju dobro od lošeg ponašanja, počinju imitirati sve ono što vide u crtanim filmovima.

Danas mnogi znanstvenici (Burguera, 2011., Thompson, 1998., Zerbinos, 1998.) utvrđuju kako je pitanje rodne jednakosti stvar prošlosti, no realnost dječjih programa pokazuje drugo stanje. Stanje u kojemu djevojčice nisu dovoljno često prikazane, ali i koliko je malo pozornosti pridano dječacima u njihovoj krizi suočavanja s rodnim stereotipima.

Prema pisanju Tihane Lubine i Ivane Brkić Klimbak, neosporna je činjenica kako su stereotipi nastali zahvaljujući čovjekovoj tendenciji k pojednostavljivanju, grupiranju i tipiziranju kompleksnih izvanjskih utjecaja koji potom njegovu percepciju svijeta čine poznatom i predvidljivom. Takve fiksirane stereotipne percepcije postaju otporne na promjene i teško ih je iskorijeniti, pogotovo u zrelijoj dobi (Lubina i Brkić Klimpak, 2014: 228).

Važno je naglasiti kako djeca određene sadržaje drukčije precipiraju u određenim godinama starosti. Tako, na primjer, djeca mlađeg uzrasta ne bi prepoznala rodne stereotipe niti u jednom prikazanom crtanom filmu jer prikazan odnos muškarca i žene nije realan. U starijoj dobi,

svjesniji smo nekih životnih principa i određenja, pa tako djeca mogu vrlo lako shvatiti pogrešan pristup u interpretaciji crtanih filmova. Schneider tvrdi kako djeca postaju starija, mnogo kompleksnije poruke mogu biti pojednostavljene. Oni koji su prošli šest godina mogu povezivati dijelove poruka u cjelinu, na način na koji mlađi ne mogu (Schneider, 1989: 87).

Također postoji nadmoćan broj dokaza kako se zaista pojavljuju rodni stereotipi u crtanim filmovima, između muškaraca i žena, no i dalje se u potpunosti ne zna kako djeca doživljavaju takav sadržaj. „Očigledno, je važno znati da li djeca primjećuju nepodudaranje koje postoji u prezentaciji muških i ženskih likova, kako bi razumijeli što djeca uče o rodnim ulogama iz crtanih filmova i kako bi ti crtani filmovi mogli obojiti njihov pogled na svijet“ (Thompson, Zerbinos, 1994: 11).

Prethodna istraživanja pokazala su kako rodni stereotipi zaista postoje i to ponajviše u ekranizacijama za najmlađe. Robert Baker i Sandra Ball ističu kako su najgledaniji programi na televiziji za djecu crtani filmovi. Poruke koje su povezane sa rodom od velike su brige kada djeca u najmlađoj dobi ne mogu razdvojiti fikciju od stvarnosti (Baker, Ball, 1969, cit. prema Gokcearslan, 2010: 5203). Samo prava prezentacija muškaraca i žene poboljšava zdravi razvoj, dok nerealistične stereotipne prezentacije mogu uzrokovati negativne efekte na mlade gledatelje. Paul Rosenkrantz objašnjava kako su stereotipni rodni modeli posebno odgovorni za negativne stavove mladih žena (Rosenkrantz i dr., 1968: 287-295, cit. prema Gokcearslan, 2010: 5203).

2.2. Terminologija vezana uz rodne stereotipe

Uz pojam rodnih stereotipa kod muškaraca i žena vežemo nekoliko glavnih pojmova koji nam pomažu u razumijevanju i prepoznavanju rodnih stereotipa. Sharon Begley (2000: 159) ističe da stereotipi predstavljaju zamku u koju mnogi ljudi mogu upasti. U termine vezane za rodne stereotipe vežemo: definicije spola, roda, rodnog identiteta, rodnih stereotipa, seksualnosti. Također važno je naglasiti i razliku između rodnog identiteta i rodnih uloga.

2.2.1. Definicije ključnih pojmova

Stereotip – „Najčešće negativan, premda može biti i pozitivan stav o nekoj skupini i njenim pripadnicima/cama. Budući da prethodi iskustvu, ne mijenja se zbog sadržaja stečenih novim iskustvom. Riječ je o generalizaciji, odnosno uopćenom stavu koji dovodi do pretjerane kategorizacije neke grupe i njenih pripadnika/ca. Ako se jasno pokazuje stav prema drugoj grupi, riječ je o otvorenom stereotipu, a ukoliko se stav ne iskazuje, ali ipak djelatno utječe na ponašanje jedne skupine ili pojedinca/ke prema drugima, radi se o prikrivenom stereotipu“ (Borić, 2007: 58).

Stereotipiziranje – „Stereotipiziranje znači pristrano prikazivanje stvarnosti, jer se izvlače samo određeni elementi, karakteristike kojima se opetovano opisuje neka grupa, rasa, rod/spol. Umjesto podastiranja širokog spektra ljudskih vrijednosti, ukazivanjem na to da svaka osoba ima više identiteta koji nikada do kraja ne mogu biti fiksirani, izbor se sužava na uvijek iste značajke – žena ima debelih, niskih, veselih, tužnih, melankoličnih, natprosječno inteligentnih, znanstvenica, loših kuharica, bez djece, s desetero djece, nježnih, ali i vrlo grubih, maštovitih, dosadnih, jako bogatih i očajno siromašnih, Hrvatica, Romkinja (...). Način na koji se vrlo često predstavlja žena može se ocijeniti i seksističkim“ (Sarnavka, 2010: 92-93).

Rodni stereotipi – Rodni stereotipi sadrže psihološke osobine i karakteristike te aktivnosti koje su prikladne ženama i muškarcima. Što znači da se muškarcima i ženama pripisuju određene osobine te se takvi primjeri koriste na istim pripadnicima društva.

„Koncepti rodni uloga i rodni stereotipa imaju tendenciju povezanosti. Kada ljudi povezuju određene obrasce ponašanja s muškarcima ili ženama, oni mogu predvidjeti individualne varijacije i očekivanja te povjerovati da je ponašanje neizbježno povezano s jednim rodnom, ali ne i s drugim. Stoga, su rodne uloge dobar materijal za povezivanje s rodnim stereotipima“ (Brannon, 2000: 160).

Rodne uloge – „Rodne uloge su definirane prema ponašanju određenog spola“ (Brannon, 2000: 160). One su „skup očekivanih postupaka i ponašanja koji je povezan s činjenicom i unaprijed računa na nju, je li osoba muškarac ili žena, i to na način kako je opisano u pojmu 'društveni ugovor zasnovan na spolu/rodu.' To je skup kako nevidljivih tako i jasno izraženih pravila koja upravljaju rodnim odnosima te dodjeljuju različite poslove i vrijednosti, odgovornosti i dužnosti muškarcima i ženama, a izražavaju se na tri razine: razini kulturne

nadgradnje (kroz norme i vrijednosti u društvu), na razini institucija (blagostanja obitelji, obrazovnom sustavu i sustavu zapošljavanja itd., te na razini socijalizacijskih procesa, poglavito u obitelji“ (Borić, 2007: 77).

Rodni identitet – „Rodni identitet je identifikacija pojedinca o njegovoj/njezinoj pripadnosti muškom ili ženskom rodu. To je osobna percepcija jednog spola“ (Wood, 2011: 21).

Rod – „Rod je znatno kompleksniji koncept od koncepta spola. Pojedinaac ne može nikako utjecati na svoje određenje spola. On (spol) je klasifikacija koje društvo čini, baziran je na genetici i biološkim faktorima, te za većinu ljudi traje cijelog njihovog života. Rod, s druge strane, nije urođen niti nužno stabilan. Društveno je definiran i izražava se kroz pojedince kako oni stupaju u odnos s drugima i s medijima u njihovoj zajednici. Rod se može mijenjati tijekom vremena. Mi smo rođeni kao žene ili muškarci (spol), ali tijekom vremena naučimo se ponašati ženstvenije ili muževnije (rod). Rod varira u svim kulturama, tijekom vremena u određenoj kulturi, tijekom individualnih životnih razmaka i u odnosu prema drugim rodovima“ (Wood, 2011: 20).

Spol – „Spol je određenje bazirano na biologiji. U mnogim slučajevima spol i rod idu zajedno; većina muškaraca je muškog roda, a većina žena je ženskog roda. Neki slučajevi podrazumijevaju da se muškarci doživljavaju kao više ženstveniji nego li ostali, ili se neke žene doživljavaju kao više muževnije nego li ostale. Spol i rod je nedosljedan za transrodne osobe, koje imaju fizičke karakteristike jednog spola, ali se jako identificiraju sa drugim spolom“ (Wood, 2011: 19).

Seksualnost – „Seksualnost možemo definirati kao težnju ili nagon za određenom željom te težnja prema cilju kojim ćemo to i ostvariti“ (Jacobson, 2005: 11).

2.3. Objašnjenja rodnih razlika u ponašanju

Mediji, a posebno televizija promoviraju patrijarhalnu ideologiju, čime održavaju postojeći društveni poredak. Patrijarhalna ideologija, tvrdi Rada Borić, ima izvorno značenje povijesno-antropološkog termina za društva organizirana u srodničke skupine u kojima muškarci kao očevi provode društvenu kontrolu nad svojim suprugama i kćerima, feminističke su ga teoretičarke 1960-ih i 1970-ih godina proširile definirajući ga kao sustav društvenih odnosa i struktura u kojemu muškarci kao skupina dominiraju, podčinjavaju i iskorištavaju žene. U

suvremenim industrijskim društvima patrijarhat je analitički moguće razumjeti kao složenu kombinaciju šest strukturalnih područja u kojima muškarci imaju prevlast nad ženama i izrabljuju ih. To su *rad u kući*, pri čemu muškarci prisvajaju vrijednost neplaćenog rada žena u kući, *plaćeni rad*, u kojem su žene segregirane u pojedina zanimanja i manje plaćene, *seksualnost*, određena muškom kontrolom nad ženskim tijelima, *kulturne institucije*, uz dominaciju muškaraca u kulturnoj proizvodnji i u medijima, *država*, u kojoj muškarci dominiraju institucijama i proizvode rodno pristrano zakonodavstvo, te *muško nasilje nad ženama* (Borić, 2007: 51). Time se želi postići dominacija jedne grupe ljudi (muškaraca) nad drugom (ženama), i kontrola kulturne i političke hegemonije. Stoga je vrlo važno napomenuti kako su upravo djeca izložena medijskom utjecaju u takvom poimanju svijeta. Kroz crtane filmove i slične sadržaje za djecu, oni se poistovjećuju s likovima i njihovim ponašanjima. „Animirani crtani filmovi postali su bitan dio dječjeg odrastanja i njihovih aktivnosti. Upravo zato, rodni prikazi u crtanim filmovima mogu komunicirati ideje i pružiti vrijednosti, kako bi ih djeca trebala razumjeti i stvoriti mišljenje o rodnom ponašanju u društvu“ (Ahmed i Wahab, 2014: 46).

Mediji nisu jedini koji pružaju pogled na svijet koji nas okružuje i nisu jedini koji nas mogu naučiti vrijednostima u životu. Međutim, oni su primarni, a ponekad i jedinstveni „agent“ koji najmlađu populaciju priprema za shvaćanje realnih situacija u obrazovanju i budućnosti.

2.3.1. Teorija socijalnog učenja ili socijalno kognitivna teorija

Teoriju socijalnog učenja postavio je Albert Bandura (1986.) te je svojim istraživanjima dokazao kako djeca imitiraju ponašanje od zadanih modela. Štoviše, uključivši njihove najbliže figure (roditelji, prijatelji, učitelji), ustanovio je kako gledajući tuđe ponašanje djeca usvajaju isto takvo ponašanje. Albert Bandura tvrdi kako uključujući ovu teoriju, djeca uče kulturne obrasce ponašanja kroz ponovljena opažanja od stvarnih modela iz njihove kulturne zajednice, kao što su roditelji i učitelji, kao i simbolični modeli u njihovom društvenom okruženju poput onih koji su prikazani u medijima, također ističe kako ova teorija opisuje kako djeca uče imitirati ponašanja drugih u njihovom okruženju kroz proces koji se zove 'identifikacijsko učenje' (Bandura, Ross and Ross, 1963: 533, cit. prema Steinke i dr., 2008: 10).

Mnogi teoretičari smatraju kako upravo teorija socijalnog učenja pomaže djeci koja su izložena stereotipnim sadržajima da nauče i usvoje društvene prakse o rodnom ponašanju iz crtanih filmova. Stoga je važno kontrolirati sadržaj koji djeca konzumiraju te ih podučiti raspoznavanju dobrih i loših stereotipa.

„Socijalna kognitivna teorija predlaže da se treba pojačati ljudsko znanje o medijskim karakterima kao zamjenskim poticajima. Kao, takvi pozitivni učinci mogu povećati vjerojatnost učenja gdje negativni učinci mogu smanjiti takve efekte. Dakle, dijete koje gleda takve filmove može posredno naučiti da je ljepota bitan dio ženstvenosti“ (Bandura, 1965: 589-595, cit. prema Smith, Cook, 2008: 16).

Prikazi „idealnog“ ženstvenog tijela, ekstremne šminke i pretjeranog nakita mogu dovesti do shvaćanja ženske ljepote kao nečega nedostižnog. Takva socijalna prezentacija, može pojačati ideju da su žene najvažnije u svojoj ulozi, ustvari da se doživljavaju kao ukrasi.

2.3.2. Teorija rodne sheme

„Prema Teoriji rodne sheme, djeca imaju tendenciju i spremnost za procesuiranje informacija koje nauče, a koje su utemeljene na rodnim ili seksualno povezanim asocijacijama koje su dio njihovih rodnih shema“ (Bem, 1981, cit. prema Steinke i dr., 2008: 8). Sandra Bem opisuje shemu kao kognitivnu strukturu, mrežu asocijacija koje organiziraju i upravljaju individualnu percepciju. Djeca koriste rodne sheme kako bi razvili svoje samostalne koncepte, koji ih usmjeravaju definiranju rodnih uloga i zamišljanju specifičnih percepcija njih samih, uključujući poglede na njihovu buduću privatnu i profesionalnu ulogu (Bem, 1981, cit. prema Steinke i dr., 2008: 8).

Mediji su važni izvori informacija o rodnim ulogama i utječu na razvoj rodnih shema. Tijekom adolescentskog doba djevojčica postoji „opasnost“ od preuzimanja uloga u koje bi se one mogle uklopiti, u koje se žele uklopiti ili se boje uklopiti. Socijalni utjecaj, ističu Lyn Mikel Brown i Carol Gillian, medijskih slika žena može biti osobito snažan na adolescentice, koje tijekom prijelaza iz djetinjstva u zrelo doba (odraslost), izgube samopouzdanje i postanu preokupirane time da postanu popularne, da se uklope, da izgledaju mršavo i atraktivno, te da pronađu romantiku (Brown i Gillian, 1992, cit. prema Steinke i dr., 2008: 8).

2.3.3. Kultivacijska ili uzgojna teorija

„Kultivacijska teorija tvrdi da većinski status koji je dan muškarcima u glavnom vremenu televizijskog programa, pruža pogled da žene imaju ograničene mogućnosti i interese od muškaraca“ (Gerbner i dr., 1986, cit. prema Glascock i dr., 2004: 423). Zbog prihvaćanja žene u njezinoj rodnoj ulozi (briga za obitelj i djecu), ona se ne doživljava kao aktivni član medijske zajednice.

Mely Tan Giok Lan (1979: 423), koja također piše o kultivacijskoj teoriji, otkriva da česta izlaganja stereotipnim slikama afroamerikanaca na televiziji, može voditi do gubitka samopouzdanja između afroameričkih gledatelja.

George Gerbner (1982: 569) objašnjava da se u kultivacijskoj teoriji jasno razdvajaju dvije vrste učinaka: učinci prvog reda ili neposredne posljedice manifestnih programskih sadržaja i učinci drugog reda, više vezani uz vrijednosti, uloge ili trajne političke orijentacije. Što se tiče izraženosti, posljedice izloženosti smatraju se pojedinačno malim, no kumulativno znatnim, pri čemu se opći i konačni smjer utjecaja ocjenjuje konzervativnim. Televizija, naime, dugoročno djeluje tako da pojačava postojeće vrijednosti, bitno pridonoseći održavanju društvene inercije.

3. O istraživanju

Istraživanje ovog diplomskog rada bavi se analizom rodnih stereotipa u crtanim filmovima koji se prikazuju na hrvatskim nacionalnim TV postajama. U svom istraživanju obradila sam crtane filmove koji su primjereni za mlađu dječju dob: *Jagodica Bobica*, *Pepa prašćić*, *Pocoyo*, *Winx club* i *Fifi i cvjetno društvo*. Istraživanje sam provela na sveukupno 80 crtanih filmova, pomoću istraživačke metode analize narativa. Rezultatima istraživanja dobila sam potvrdu postojanja rodnih stereotipa u svim pregledanim materijalima.

3.1. Cilj i zadaće istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je otkriti postoje li rodni stereotipi u odabranim crtanim filmovima koji se prikazuju na hrvatskim nacionalnim TV postajama. Polazi se od pretpostavke da će se prikazati veća postojanost rodnih stereotipa u emitiranju crtanih filmova koji su primjereni za stariju dječju populaciju (za primjer možemo uzeti djecu od 11 do 14 godina starosti). Važno je istaknuti kako se materijali (crtani filmovi) s kojima sam provodila istraživanje još uvijek prikazuju na hrvatskim nacionalnim TV postajama. Crtani filmovi bili su mi dostupni samo preko internetskih stranica i to u većini slučajeva preko kanala Youtube.

3.2. Istraživačka pitanja

U istraživanju sam koristila istraživačka pitanja, koja su mi pomogla kod realizacije čitavog rada. Pitanja su vezana za stereotipe općenito, te za rodne stereotipe koji se pojavljuju u crtanim filmovima. Pitanja koja sam koristila prilagodila sam svakom pregledanom crtanim filmu. Pitanja su:

1. Prikazuju li se glavni likovi kao majčinski tipovi?
2. Koje je boje odjeća glavnih likova?
3. Koje se igre igraju glavni likovi sa svojim prijateljima?
4. Tko su njihovi prijatelji, jesu li ženskog ili muškog roda?
5. Kakav odnos imaju glavni likovi s prijateljima, a kakav s prijateljicama?
6. Jesu li glavni likovi emotivni? Na koji način pokazuju emocije i koje su to emocije?
7. Kako su građeni glavni likovi? Jesu li prikazani na seksualan način? Ako da, kako?
8. Idu li glavni likovi na posao? Ako da, gdje i što rade?
9. Na kojim se prijevoznim sredstvima voze glavni likovi? Voze li ih sami ili ih vozi netko drugi, ako da – tko?
10. Tko živi s glavnim likovima?
11. Pojavljuju li se muški junaci?
12. Imaju li glavni likovi nadnaravne moći? Ako da, koje?
13. Gdje žive glavni likovi?
14. Kako se glavni likovi odnose prema negativnim likovima?
15. Rješavaju li glavni likovi probleme?

16. Koje su razlike u ponašanju muških i ženskih likova?
17. Imaju li glavni likovi snažan karakter?
18. Koje kućanske poslove obavljaju glavni likovi?
19. Kako su prikazani likovi životinja?
20. Vole li glavni likovi plesati?

3.3. Metodološki okvir istraživanja

3.3.1. Metoda istraživanja

Korištena metoda istraživanja u ovom radu je analiza narativa. Pomoću analize narativa došla sam do ključnih rezultata koji su mi pomogli u opravdavanju moje teze o postojanju rodni stereotipa u crtanim filmovima. David Bordwell i Kristin Thompson tvrde da je narativ lanac događaja u uzročno – posljedičnoj vezi koja se događa u vremenu i prostoru (Bordwell, Thompson, 1990, cit. prema Gillespie, 2006: 81).

Narativ također ima svoj početak i kraj, počinje s jednom situacijom, te kroz niz povezanih transformacija, završava s novom situacijom koja donosi kraj narativa. Marie Gillespie (2005: 81-82) objašnjava da je 'narativ' teorijski i tehnički pojam koji analitičari koriste za označavanje onoga što se odnosi, u drugim uvjetima, na same priče. Međutim, u narativnoj teoriji pojam 'priča' ima vrlo posebno značenje, posebno u svojoj različitosti na pojam 'zaplet'.

Pojmovi *narrative*, *narration* i *to narrate* imaju latinske korijene: *narrare*, *narratum* i *narro*, izvedene iz pojma '*gnarus*', što znači 'poznavanje' ili 'mudrost'. Ovi korijeni pokazuju vrlo intimnu vezu između narativa i znanja (nauke). Iz našeg ranog djetinjstva, priče su glavni izvor znanja o svijetu i važan način razvoja osjećaja iskustva tvrdi Gillespie (Gillespie, 2005, cit. prema Gillespie, 2006: 82).

Pomoću analize narativa moguće je otkriti i neke skrivene poruke, koje se najčešće nalaze u crtanim filmovima, a djeca ih ne primjećuju. Analiza narativa također je važna jer nam pomaže da shvatimo znanje, vrijednosti i značenja koja nas okružuju u našem društvu. „Neki također vjeruju da smo rođeni s prirodnim i intuitivnim osjećajem za narativ i da je percipiranje i ponovno prepričavanje naših života u narativnim oblicima uobičajeno za sva ljudske skupine i društva“ (Gillespie, 2005, cit. prema Gillespie, 2006: 82).

Možemo se upitati koji su to razlozi istraživanja pomoću analize narativa? Gillespie (2005: 82) ističe četiri važna razloga zbog kojih koristimo narativ:

1. Postalo je jasno da narativ nije slučajan niz događaja. Točnije, jedna stvar vodi do druge. U pričanju priča pokušavamo napraviti smislene uzročne veze između događaja i radnji. Također, postavimo događaje u vrijeme i prostor. Narativ ne samo da prepričava događaje i akcije, on ih stvara. Nametnuti se može i određena naredba koja stvara obrazac značenja na ono što bi mogli biti slučajni, kaotični događaji.
2. Drugi važan razlog analiziranja medijskih narativa je razumijevanje kako je društveni i politički svijet 'prepričan' na osobite načine koji nam mogu pomoći steći uvid u poslovanje vlasti i, ne i najmanje važno, koji nam mogu pomoću moći narativa oblikovati percepciju društvene stvarnosti.
3. Treći razlog analiziranja medijskih narativa je njihovo odražavanje i komuniciranje kontinuiteta i promjena. Narativ se može koristiti za analizu mijenjanja percepcija rodnih odnosa i uloga.
4. Narativne analize su važne jer su priče ključni izvor ugode i zadovoljstva. Zadovoljstvo pričom usko je vezano uz, ne samo znanje nego i želju.

3.3.2. Uzorak

U provedenom istraživanju o rodnim stereotipima u crtanim filmovima na hrvatskim nacionalnim TV postajama, analizirala sam 80 crtanih filmova. Crtani filmovi koji su bili izabrani za analizu su: *Jagodica Bobica*, *Pepa praščić*, *Pocoyo*, *Winx club* i *Fifi i cvjetno društvo*. Razdoblje istraživanja ukupno je trajalo u periodu od pet dana (od 17. svibnja 2015. do 21. svibnja 2015.). Crtani filmovi birani su slučajnim uzorkom, a namijenjeni su djeci uzrasta od dvije do dvanaest godina starosti. Svi analizirani crtani filmovi prikazuju se na hrvatskim nacionalnim TV postajama. Crtani filmovi se uglavnom sastoje od ljudskih bića i životinja koje najčešće imaju ljudske osobine, nasuprot onim crtanim filmovima koji se sastoje od likova kao što su automobili, kompjuteri, roboti i sl.

Također u analizu sam uvrstila i životinje, koje su popratni likovi u većini istraživanih crtanih filmova, ali u ponekim epizodama pojavljuju se i kao glavni likovi, tj. nositelji radnje. Životinjskim likovima željela sam utvrditi njihov odnos sa ostalim likovima te njihovu važnost u samoj fabuli priče. Svaka epizoda crtanog filma smatrana je kao zasebna cjelina, tako da su likovi koji se pojavljuju u ponekim epizodama uzeti u obzir kod svog pojavljivanja.

Također na svakom istraživanju istaknut je naziv crtanog filma s nazivom određenog serijala, te izvor i datum obavljenog analiziranja. Crtani filmovi koje je zanimljivo izdvojiti i koji su pružili najviše rezultata su: *Winx club*, *Jagodica Bobica* i *Fifi i cvjetno društvo*. Ostala dva crtana filma: *Pepa praščić* i *Pocoyo*, predviđeni su za mlađu uzrast, djecu od dvije do tri godine starosti te uzimajući takve podatke u obzir, istraživanjem nisam dobila očekivane rezultate i pretjeranu pojavu rodni stereotipa. U daljnjem radu iznijeti ću svoje dobivene rezultate i napraviti usporedbu između analiziranih materijala.

3.4. Znanstvena relevantnost istraživanja

Glavno istraživačko pitanje ovog diplomskog rada odnosi se na postojanje rodni stereotipa u crtanim filmovima koji se prikazuju na hrvatskim nacionalnim TV postajama. Smatram da su crtani filmovi popratni temelj odrastanja svakog djeteta te sam sukladno tome istražila učestalost rodni stereotipa u odabranim crtanim filmovima. U crtanim filmovima sve je teže pronaći bilo kakve stereotipe jer su s godinama postali suptilni u svojim prikazivanjima. Tema je znanstveno relevantna ponajprije za roditelje i učitelje, koji se smatraju prvim utjecajnim osobama kod upoznavanja djece sa svijetom crtanih filmova. Roditelji bi trebali prepoznati određene stereotipe koji na krivi način oblikuju svijest najmlađih te ukazivanjem na pojavljivanje rodni stereotipa, mogu doprinijeti selektivnom gledanju i poimanju animiranog programa.

Smatram da je ovu temu bilo važno istražiti iz razloga što se stereotipi ukorijenjuju već u najmlađoj dobi i na taj način oblikuju razmišljanja budućih mladih ljudi. Iz tog razloga je bitno ukazati na moguće opasnosti koje stereotipi mogu predstavljati za djecu čiji su stavovi uvelike podložni utjecaju okoline, a ponajviše medijima.

4. Rezultati istraživanja

Dobivenim rezultatima potvrdila sam svoju početnu pretpostavku o postojanju rodni stereotipa u crtanim filmovima koji se prikazuju na hrvatskim nacionalnim TV postajama. Istraživanjem crtanih filmova iz uzorka, zaključujem kako se rodni stereotipi najviše prikazuju kroz obavljanje muško/ženskih kućanskih poslova te kroz igranje uloge majke. Također svojom analizom došla sam do zanimljivih rezultata gdje sam primjetila kako su u današnjim ekranizacijama crtanih filmova neki ženski likovi emancipirani, mogu „nositi“ glavnu radnju i biti jednako hrabre za upravljanje vlastitim životima.

4.1. Analiza crtanih filmova

Prikazuju li se glavni likovi kao majčinski tipovi?

Crtani film *Jagodica Bobica* čak u pet svojih epizoda, od analiziranih osam donosi majčinski prikazanu JAGODICU BOBICU. Naime, ona brine o svojoj sestri Jabučici na taj način da je uči o važnim stvarima iz života, igra se s njom te je hrani. U crtanom filmu *Pepa praščić*, PEPA se niti u jednom nastavku, od analiziranih deset, ne pojavljuje kao majčinski tip. Crtani film *Pocoyo* ne prikazuje glavnog lika kao majčinski postavljena. Razlog tome može se pronaći i u činjenici da je POCOYO mali dječak. Nadalje, crtani film *Fifi i cvjetno društvo*, prikazuje FIFI kao majčinski tip samo u tri, od 24 analizirane epizode. FIFI se prikazuje kao majčinski tip jer se brine o svojim prijateljima kada se razbole, također u vrućim poslijepodnevim u svom cvjetnom vrtu priča priče malom cvjetiću PIPU, a ponekad i pazi na svoje male cvjetne prijateljice te im priprema kolače. Posljednji analizirani crtani film *Winx club* ne prikazuje WINXICE niti u jednoj epizodi od analiziranih dvadeset i pet kao majčinske tipove.

Koje je boje odjeća glavnih likova?

JAGODICA BOBICA odjevena je u ružičasto-crvenu prugastu majicu i plave hlače, a na glavi ima veliki ružičasti šešir s motivima jagoda. U svakoj analiziranoj epizodi odjevena je u istu odjeću. PEPA PRAŠČIĆ odjevena je u crvenu haljinicu te se samo u jednom nastavku pojavljuje u žutoj kabanici sa žutim čizmama. Crtani film *Pocoyo* prikazuje malog dječaka koji je odjevenu plavu majicu i plave hlače, a na glavi ima plavu kapu. U svim analiziranim

epizodama, POCOYO je u istoj odjeći. *Fifi i cvjetno društvo*, donosi nam glavni lik FIFI koja je cvjetić plave boje, a odjevena je u ružičastu majicu s plavim treger-hlačama i ružičastim gumenim čizmama. Ona se također u svakom analiziranom materijalu pojavljuje odjevena u istu odjeću. Na kraju ostaje crtani film *Winx club*, u kojem sam istraživanjem došla do toga da je BLOOM odjevena u žuti topić sa svijetlo plavim džemperom i s dugačkim svijetlo plavim hlačama. STELLA je odjevena u zeleni topić i kratku narančastu suknjicu, a FLORA na sebi ima svijetlo zeleni topić i kratku ružičastu suknjicu. MUSA je često u crvenom topiću i dugim plavim hlačama, dok je TECHNA u ljubičasto zelenom topiću s ljubičasto-zelenim dugim hlačama. Sve WINXICE nose cipele na visoku petu, osim TECHNE koja ima tenisice na visoku petu. WINXICE se ponekad preodijevaju, ali i tada također u vrlo izazovne večernje haljine.

Koje se igre igraju glavni likovi sa svojim prijateljima?

Igre koje prevladavaju u crtanom filmu *Jagodica Bobica* su uglavnom vezane uz pripremanje čajanki, isto tako JAGODICA BOBICA često sa svojim prijateljima sklada pjesme. Zanimljiva igra pojavljuje se u trećoj epizodi gdje VOĆKO ZLOĆKO i LANA BANANA (prijatelji JAGODICE BOBICE) „mijenjaju uloge“ kako bi dokazali jedan drugome da su poslovi koje obavljaju žene i muškarci jednako teški i da ih ne smijemo podcjenjivati. Igra koja je možda u današnje vrijeme već i zaboravljena, u crtanom filmu *Jagodica Bobica* jako je aktualna, igra „školice“ (kredom se iscrtaju kućice na pločniku i u njih se upisuju brojevi od jedan do deset te se bacajući kamenčić na jednoj nozi odskakuje i uzima s poda bačeni kamenčić.) PEPA PRAŠČIĆ često se igra sa svojim bratom GEORGEOM skakanja u vis, a kada provode vrijeme u vrtu igraju se s loptom ili skaču po blatu. U crtanom filmu *Pocoyo*, glavni lik POCOYO se u svakom nastavku igra druge igre. Najdraže vrijeme provodi sa svojim prijateljima slažući kockice i puzzle. Kada mu je dosadno igra se sa zviždalkama i na taj način živcira druge likove. Također se voli utrkivati, crtati, igrati s vlakićima i s loptom. Ponekad se pretvara da je super junak koji spašava svijet ili pak detektiv na tajnom zadatku. FIFI nije često viđena u igri, te se samo u šest nastavka pojavljuje u igri s drugima. Više je prikazana kako organizira sportska natjecanja, a voli se zabavljati i sa svojim prijateljem bumbarom BUMBOM. U igri s njime, skače po velikim borovnicama, pravi kolače od blata ili se igra sa psom GUGUOM. Naprotiv tome, još veću zabavu pronalazi u izradi ogrlica i narukvica, te u slikanju sa svojim prijateljicama NARCISOM i LJUBIČICOM. WINXICE u slobodno vrijeme u školi Alfea (škola za vile) igraju ženski nogomet, a kao igru shvaćaju i odlaske na tajne zadatke.

Tko su njihovi prijatelji, jesu li ženskog ili muškog roda?

JAGODICA BOBICA druži se s jednim muškim (VOĆKO ZLOČKO) i tri ženske prijateljice (NARANČICA, LANA BANANA i MEDENA). PEPA PRAŠČIĆ svoje vrijeme provodi s bratom GEORGEOM te s dva muška prijatelja (DANNY DOUG i PEDROM) i s dvije ženske prijateljice (SUZY i DELPHINE). POCOYO se druži sa svojim prijateljima koji su svi životinjskog podrijetla, ima dva muška prijatelja (patka PATO i MALA ptica) i tri ženske prijateljice (slon ELI, pas LULU i gusjenica). FIFI ima dvije najbolje prijateljice (LJUBIČICU i NARCISU) i četiri muška prijatelja (osa BOCKO, puž SPORI, bumbar BUMBU i crvić DIGLI). U crtanom filmu *Winx club*, pojavljuje se pet najboljih ženskih prijateljica (STELLA, FLORA, MUSA, BLOOM i TECHNA) i četiri najbolja muška prijatelja (SKY, BRENDON, RIVEEN i TIMI).

Kakav odnos imaju glavni likovi s prijateljima, a kakav s prijateljicama?

JAGODICA BOBICA jednako se odnosi i prema prijateljima i prema prijateljicama, iako ponekad ukaže na greške koje su napravljene od strane njenog prijatelja VOĆKA ZLOČKA. PEPA PRAŠČIĆ uživa u druženju sa svojim mlađim bratom GEORGEOM, dok se s prijateljem DANNY DOUGOM često zna prepirati. Kada joj u posjet stigne prijateljica iz Francuske (DELPHINE), pokušava je naučiti engleski jezik i s njom se najbolje slaže. POCOYO se jednako druži i s prijateljima i s prijateljicama, iako ponekad s muškim likovima ulazi u konflikte. FIFI je također u jako dobrim odnosima s muškim i ženskim likovima, posebno se mogu izdvojiti njezini prijatelji koji su joj uvijek spremni pomoći u njezinom cvjetnom vrtu. Ukoliko dođe do svađe, FIFI se uvijek trudi popraviti i riješiti nastale situacije. WINXICE su najbolje prijateljice i odlično se slažu te su velika potpora jedna drugoj. U početku su s muškim likovima vrlo sramežljive i suzdržane.

Jesu li glavni likovi emotivni? Na koji način pokazuju emocije i koje su to emocije?

U crtanom filmu *Jagodica Bobica*, JAGODICA BOBICA pojavljuje se kao emotivna djevojčica. Najčešće emocije koje pokazuje su radost i tuga, te kad je sretna uglavnom pleše, a vrijeme kad je tužna uglavnom provodi u samoći. PEPA PRAŠČIĆ je vrlo emotivan lik. Svoju sreću pokazuje kada joj roditelji ispune neku želju, a tužna je samo ako nešto ne razumije. POCOYO ne izražava sve svoje emocije, jer je maleni dječak, pa zaključujem da značenje nekih još nije ni naučio. On je većinu vremena sretan, a svoju sreću pokazuje kroz igru s prijateljima. Tužan je samo kad nekoga razljuti, što zna često činiti, ali vrlo brzo

popravi nanesenu štetu. FIFI je također emotivan cvjetić, a emocije koje najčešće prikazuje su radost i tuga. Najsretnija je kada uređuje svoj cvjetni vrt, a tužna je kada joj se netko od prijatelja razboli ili kada izbije svađa. Ponekad izražava i ljutnju, i to u većini slučajeva u interakciji s negativnim likovima, jer voli pobjedu pravde. U crtanom filmu *Winx club* pojavljuju se tri vrste emocija, radost, tuga i strah. Najčešće svoje emotivno stanje, WINXICE pokazuju u interakciji jedna s drugom. Često su to ljubavni problemi ili svađe jedna s drugom.

Kako su građeni glavni likovi? Jesu li prikazani na seksualan način? Ako da, kako?

U crtanom filmu *Jagodica Bobica*, JAGODICA BOBICA građena je kao svaka dvanaestogodišnja djevojčica, te nije prikazana na seksualan način. PEPA PRAŠČIĆ je životinja (svinja) i građena je kao i svaka životinja iz njezine porodice, s debeljuškastom građom. PEPA PRAŠČIĆ nije prikazana na seksualan način. POCOYO je mali dječak, koji je građen kao i svaki dvogodišnjak i nije prikazan na seksualan način. FIFI je građena kao ljudsko biće, iako je biljka (cvjetić). Također nije prikazana na seksualan način. Crtani film *Winx club* prikazuje šesnaestogodišnje djevojke koje nemaju proporcionalnu građu tijela i nisu građene kao prava ljudska bića. Imaju kratak trup i dugačke noge, jako uski struk i mršavu građu. WINXICE se prikazuju na seksualan način, od njihove građe tijela koja ne spada u normalne ljudske proporcije, pa sve do šminke na njihovim licima i odjeće koja više otkriva nego što pokriva tijelo.

Idu li glavni likovi na posao? Ako da, gdje i što rade?

U crtanom filmu *Jagodica Bobica*, JAGODICA BOBICA ne odlazi na posao. PEPA PRAŠČIĆ isto tako ne odlazi na posao POCOYO je mali dječak pa se odmah može zaključiti da ne odlazi na posao. FIFI je cvjetić koji također ne odlazi na posao. WINXICE isto tako ne odlaze na posao, jer još uvijek idu u srednju školu.

Na kojim se prijevoznim sredstvima voze glavni likovi? Voze li ih sami ili ih vozi netko drugi – ako da, tko?

JAGODICA BOBICA ne vozi se na prijevoznim sredstvima. PEPA PRAŠČIĆ se vozi u kamperu i ponekad u crvenom autu, ali uvijek na stražnjem sjedalu sa svojim bratom GEORGEOM, a vozi ih tata PIG. POCOYO se često vozi u crvenom autiću te u malom žutom avionu koji svojim izgledom podsjeća na njegovog prijatelja MALU pticu. On sam upravlja svim prijevoznim sredstvima, a ponekad mu se pridruži patka PATO. FIFI se vozi sama na svom crvenom traktoru, a često u njegovoj prikolici poveze i svoje prijatelje. Crveni

traktor je napravljen kao živo biće, koji sve razumije ali ne govori. WINXICE se voze u letećim prijevoznim sredstvima poput autobusa, aviona i motora. Na tim prijevoznim sredstvima voze ih muški likovi, SKY i BRENDON. BLOOM tijekom svog boravka na Zemlji najčešće vozi bicikl.

Tko živi s glavnim likovima?

U crtanom filmu *Jagodica Bobica*, JAGODICA BOBICA živi sa svojim životinjskim prijateljima: TONKOM PONKOM (konj), PERLICOM (mačka) i FLEKICOM (pas). PEPA PRAŠČIĆ živi sa svojim roditeljima, tatom PIG i mamom PIG te sa svojim mlađim bratom GEORGEOM. POCOYO nije prikazan u svom domu, radnja se odvija u ne – prostoru te samim time ne mogu zaključiti s kime živi. FIFI živi sama. WINXICE žive sve zajedno u školi Alfei (škola za vile), a tijekom praznika svaka odlazi svojoj kući. BLOOM živi na Zemlji sa svojim posvojiteljima, a za ostale WINXICE nije prikazano s kime žive kada odu doma.

Pojavljaju li se muški junaci?

Pod pojmom „muški junaci“ nisam podrazumijevala sve muške likove koji se pojavljuju u određenom crtanom filmu, nego muške junake kojima je u crtiću dano više prostora i važnosti. Tako se u crtanom filmu *Jagodica Bobica*, *Pocoyo* i *Fifi i cvjetno društvo* muški junaci ne pojavljuju. PEPA PRAŠČIĆ ima svog muškog junaka, a to je tata PIG, koji se jedini brine o svojim članovima obitelji te je prikazan kao „glava“ obitelji. Kod crtanog filma *Winx club*, muški junaci su najizraženiji. Oni su prikazani kao hrabri i odvažni, ali zanimljivo je što su ponekad i vrlo emotivni.

Imaju li glavni likovi nadnaravne moći? Ako da, opiši koje?

U crtanom filmu *Jagodica Bobica*, *Pepa praščić*, *Pocoyo* i *Fifi i cvjetno društvo* likovi koji se pojavljuju nemaju nadnaravne moći. Međutim, u crtanom filmu *Winx club*, WINXICE imaju nadnaravne moći. Naime, one su dobre vile, kojima se tijekom borbe s negativnim likovima pojavljuju velika krila na leđima. STELLA ima moć magičnog štapa i prstena, FLORA ima zlatni prah, MUSA zvučni udarac, TECHNA upravlja energičnom „loptom“, a BLOOM predosjeća događaje koji bi se mogli odviti.

Gdje žive glavni likovi?

JAGODICA BOBICA živi u velikoj jagodi, u kojoj prevladavaju motivi srca i jagoda. Prevladava crvena i ružičasta boja, od namještaja pa sve do posuđa. PEPA PRAŠČIĆ živi u velikoj kući sa svojim roditeljima i mlađim bratom. U crtanom filmu *Pocoyo* nije određeno gdje POCOYO točno živi. FIFI živi u velikoj žutoj posudi za zalijevanje cvijeća. Njezina kuća je smještena u samom vrtu, a u unutrašnjosti prevladavaju ružičasta i zelena boja te je sve puno cvijeća. WINXICE su s različitih planeta, BLOOM živi na Zemlji, STELLA je s planeta Solarij, FLORA je s planeta Linfeja, MUSA dolazi s planete Melody, a TECHNA je princeza planete Zenit. Sve zajedno tijekom godine nalaze se u školi za vile (Alfei).

Kako se glavni likovi odnose prema negativnim likovima?

JAGODICA BOBICA, PEPA PRAŠČIĆ i POCOYO ne susreću se s negativnim likovima. FIFI je izrazito tolerantna prema negativnim likovima te ih ne uzima zdravo za gotovo. Naime, često ih pokušava spriječiti u njihovim naumima. WINXICE s negativnim likovima u većini epizoda „ratuju“, vodi se borba dobra i zla. WINXICE se pretvaraju u vile i na taj način dobivaju svoje moći koje upotrebljavaju protiv zlih sila. Negativni likovi koji se pojavljuju su: Trix (zle vještice), AYSI (moć leda), DARSY (moć iluzije) i STORMY (moć uragana; munja). Negativni likovi prikazani su kao komični, svadljivi i izrazito ružni.

Rješavaju li glavni likovi probleme?

U crtanom filmu *Jagodica Bobica*, JAGODICA BOBICA uvijek samostalno riješi sve probleme, na korist obadvije strane. Ona se prikazuje kao izrazito inteligentan lik. PEPA PRAŠČIĆ ne nailazi na probleme. POCOYO je jako uspješan u rješavanju problema, pa čak i onih koji „muče“ njegove prijatelje. FIFI se uvijek trudi riješiti sve probleme, ali jedini problem je što je jako zaboravna pa tako ponekad i zaboravi na nastale probleme. WINXICE rješavaju probleme, kako s negativnim likovima tako i probleme nastale između njih samih.

Koje su razlike u ponašanju muških i ženskih likova?

U crtanom filmu *Jagodica Bobica*, ženski likovi prikazani su kao inteligentniji i snalažljiviji, dok su muški likovi prikazani kao oni koji se ne snalaze u novonastalim situacijama. *Pepa praščić* nam prikazuje ženske likove kao nježnije i privrženije muškim likovima, dok su muški likovi prikazani kao odvažni i hrabri. Tata PIG često se prikazuje kao „pametnjaković“, on misli da sve zna, ali na kraju ispadne vrlo smiješan i nespretn. Crtani film *Pocoyo*

prikazuje ženske i muške likove na isti način, te nema podjela na posebne muške ili posebne ženske poslove ili radnje. Svi zajedno sudjeluju u igri i druženju s POCOYOM. U crtanom filmu *Fifi i cvjetno društvo*, ženski likovi prikazani su kao racionalniji i nježniji spol, dok su muški likovi djelomično negativni, a djelomično vrlo naivni i nespretni. U *Winx klubu* ženski likovi prikazani su kao vrlo emotivni i kao likovi koji uvijek trebaju mušku pomoć u svojim nastalim situacijama. Muški likovi su hrabri te su uvijek spremni pomoći damama u nevolji. Oni ponekad pokazuju svoje emocije, ali ne daju da zbog njih budu smatrani slabijim spolom.

Imaju li glavni likovi snažan karakter?

JAGODICA BOBICA je odlučna djevojčica i snalažljiva je u svakoj situaciji. PEPA PRAŠČIĆ i POCOYO nemaju još posve izgrađene karaktere pa tako zaključujem da nemaju snažne karaktere. FIFI je odlučan cvjetić, što naumi napraviti taj dan to i napravi. WINXICE su prikazane kao snažne i odvažne u svojim naumima. Takav karakter pomaže im u borbi protiv zlih sila. Prikazane su kao hrabri likovi bez obzira na činjenicu što su djevojčice.

Koje kućanske poslove obavljaju glavni likovi?

U crtanom filmu *Jagodica Bobica* primjećujem kako JAGODICA BOBICA većinu svog vremena provodi u kuhinji, čisteći i pripremajući kolače za svoje prijatelje. PEPA PRAŠČIĆ i POCOYO su likovi male djece, tako da ne obavljaju nikakve kućanske poslove. FIFI često zna provoditi vrijeme u svojoj kuhinji, ponekad čisti kuću i vješa rublje, a zanimljivo je kako voli čistiti svoj crveni traktor. WINXICE su vrlo rijetko prikazane u čišćenju, ako čiste, većinom to rade u školi Alfea (škola za vile), a sve zbog nepoštivanja pravila.

Kako su prikazani likovi životinja?

U crtanom filmu *Jagodica Bobica*, konj TONKA PONKA prikazan je kao brižan, majčinski tip, dok je mačka PERLICA sarkastična ali i maštovita i druželjubiva životinja prema prijateljima JAGODICE BOBICE. Pas FLEKICA prikazan je kao zaigran i umiljat lik. Crtani film *Pepa praščić* jedini je analizirani materijal u kojem su sami glavni likovi životinje. Oni su prikazani sa ljudskim osobinama i darom govora. POCOYEVI prijatelji su životinje. Prikazani su kako razmišljaju i djeluju jednako kao i malo dijete. Životinje su vesele, zaigrane i spremne pomoći malom POCOYU. U crtanom filmu *Fifi i cvjetno društvo* puž SPORI prikazan je kao prestrašena i naivna životinja, osa BOCKO je prikazana kao jako nespretna i lukava, crvić DIGLI je znatiželjan i skroman lik, a bumbar BUMBU je prikazan kao emotivan, marljiv lik, koji teško prihvaća kritiku, ali je zato uvijek spreman pomoći cvjetiću

FIFI. Zanimljivo je za bumbara BUMBU da jako voli obavljati poslove koji se pripisuju ženskom rodu, na primjer, čišćenje kuće ili vješanje rublja. Puž SPORI i osa BOCKO često prebacuju krivnju jedan na drugoga, pokušavajući se na taj način izvući iz problema koji su oni sami napravili, te samim time djeluju i na humorističan način. U *Winx klubu* lik životinje koji se najviše pojavljuje je zec KIK, BLOOMIN ljubimac. On ne govori, ali ima ljudske osobine te je vrlo umiljat, ali često i prestrašen.

Vole li glavni likovi plesati?

U crtanom filmu *Jagodica Bobica* većina radnje se odvija oko plesnih scena, u kojima sudjeluju i muški i ženski likovi. PEPA PRAŠČIĆ pleše u samo jednoj epizodi, kada se nađe na zabavi s obitelji i prijateljima iz okolice u kojoj živi. POCOYO obožava plesati te svaki kraj igre završava plesom sa svojim prijateljima. FIFI niti u jednoj analiziranoj epizodi crtanog filma ne pleše. WINXICE često posjećuju školske tulumbe, gdje se zabavljaju i plešu sa svojim muškim prijateljima (SKY, BRENDON, RIVEEN i TIMI).

4.2. Rasprava

Jagodica Bobica

U crtanom filmu, JAGODICA BOBICA prikazuje se kao majčinski tip u brizi oko svoje mlađe sestre JABUČICE, na taj način da je hrani, s njom se igra i uči je životnih lekcijama. Važno je uzeti u obzir da je JAGODICA BOBICA djevojčica u dobi od dvanaest godina i brine se o svojoj sestri te o svojim ljubimcima. Kroz tu prizmu možemo dobiti zanimljive rezultate, na primjer, kako su žene samostalnije u mlađoj dobi, nego li muškarci. Dobar primjer vezan je uz crtani film *Fifi i cvjetno društvo* gdje ona također živi sama, dok njezini muški prijatelji (osa BOCKO, puž SPORI, crvić DIGLI i bumbar BUMBU) žive zajedno. U crtanom filmu *Jagodica Bobica* ne pojavljuju se muški junaci, upravo u većini prevladavaju ženski likovi. Nasuprot tome, u analizi crtanog filma *Fifi i cvjetno društvo* te *Winx kluba*, većinu čine muški likovi.

JAGODICA BOBICA tipični je pokazatelj rodni stereotipa, kroz obavljanje njezinih kućanskih poslova i uživanju u radu u kuhinji. Naime, često je prikazana upravo kako peče kolače i priprema čajanke za svoje prijatelje. Rodni stereotipi mogu se iščitati i iz njezine odjeće, gdje možemo primjetiti kako je odjevena u ružičasto-crvenu prugastu majicu sa

plavim hlačama te na glavi ima veliki ružičasti šešir s motivima jagoda. Zaključiti možemo kako se određene boje, ponajviše, crvena, ružičasta, ljubičasta, narančasta i sl., uvijek poistovjećuju sa ženskim likovima i ženama općenito. Anya Hurlbert naglašava kako su te spolne razlike nastale zbog funkcionalnih specijalizacija karakterističnih za određeni spol do kojih je došlo tijekom evolucijske podjele rada (Hurlbert, 2007: 623-625, cit. prema Walter, 2011: 139). „Dok su muškarci razvili privrženost prema vedrom plavom nebu koje je značilo dobro vrijeme za lov, žene su brusile sposobnost prepoznavanja crvenih i ružičastih nijansa dok su tražile zrelo voće i bobice“ (MacRae, 2007, cit. prema Walter, 2011: 139).

Životinje se također uklapaju u rodne stereotipe kroz podjelu na muške i ženske likove. Dakle, za primjer se mogu uzeti ljubimce od JAGODICE BOBICE, mačka PERLICA koja svojim karakterom prikazuje „odvažnu ženu“, dok je pas FLEKICA prikazan kao zaigran i naivan lik, što se često poistovjećuje sa nekim ponašanjima u muškom svijetu.

JAGODICA BOBICA uklapa se i sa svojim emocionalnim stanjem u svijet rodni stereotipa. Ponašanje njezinih prijatelja može joj pokvariti cijeli dan, zato najčešće pokazuje emocije kao radost i tugu. Stoga možemo uočiti kako dvije glavne emocije određuju cijelu radnju i tijekom događaja. Emocije oblikuju temelje za ljudsku povezanost sa svojom okolinom, ističe Gotz, one održavaju tu povezanost, oblikuju je ili prekidaju (Gotz, 2014: 2).

Dječji osjećaji su mnogo jači i mnogo ih intenzivnije doživljavaju nego li odrastao čovjek. Djeca se poistovjećuju sa svojim likovima iz crtanih filmova i zbog toga je važno da i ti likovi jednako tako znaju pokazati svoje emocije te time mogu naučiti djecu kako se nositi s određenim situacijama. Gotz piše kako djeca uranjaju u priče, osjećaju s ili za likove, zamišljaju sami sebe u određenim scenama, i atmosferu u određenoj situaciji doživljavaju vrlo intenzivno (Gotz, 2014: 3).

Fifi i cvjetno društvo

U analizi crtanog filma *Fifi i cvjetno društvo* rodni stereotipi najviše su prikazani kroz obavljanje kućanskih poslova. FIFI također brine o svom cvjetnom vrtu, gdje je možemo vidjeti u većini epizoda. Zanimljivo je istaknuti kako u tri crtana serijala FIFI izjavljuje da obožava vješati rublje, te samim time potvrđuje tezu o rodnim stereotipima u prikazu žena. FIFI je biljka koja je kao takva i prikazana, ali naravno s ljudskim osobinama i darom govora. Kao biljka ima ponašanje tipičnih ženskih likova i jedini problem koji je kao takvu muči, jest to da je zaboravljiva.

FIFI je odjevena u ružičastu majicu sa plavim treger hlačama, a na nogama ima ružičaste gumene čizme. Prema tome, možemo primjetiti kako i ovaj crtani film naginje prema rodnim stereotipima, ponajprije kroz odijevanje ženskih likova. Koje boje su primjerene za dječake, a koje za djevojčice i je li zaista boja odjeće određuje naš spol. „O tom pitanju postoje vrlo različita mišljenja, no opće prihvaćeno pravilo glasi da je ružičasta za dječake, a plava za djevojčice. Budući da je energičnija i snažnija, ružičasta više odgovara dječacima, dok je plava, zbog svoje delikatnosti i profinjenosti, prikladnija za djevojčice“ (Paoletti, 1989: 136-143, cit. prema Walter, 2014: 140).

Crtani filmovi u svojoj interpretaciji trebaju osobito dobro paziti na prikazivanje izgleda, ponašanja i emocija glavnih likova. Djeca su ta koja uče i koja svijet animiranog filma doživljavaju na realan način. Poruke koje se iščitavaju trebaju biti mudro i precizno postavljene, kako ne bi imale utjecaja na krivi razvitak dječjeg poimanja svijeta i okoline. Teresa Thompson objašnjava kako djeca počinju gledati televiziju od vrlo rane dobi, približno od osam mjeseci pa sve do dvije godine. Kako vrlo mala djeca imaju problem raspoznavanja realnosti od fantastije, oni su osobito podložni prikazima rodnih vrsta na televiziji, osobito u crtanim filmovima, koji čine većinu dječjeg televizijskog sadržaja između dvije i jedanaest godina (Thompson, 1979: 415, cit. prema Eick, 1998: 1).

FIFI je također emotivan cvjetić te svoje emocije pokazuje kao lik iz crtanog filma *Jagodica Bobica*, JAGODICA BOBICA, kroz dva temeljna stanja, a to su tuga i radost. Kroz emocije u crtanim filmovima djeca mogu naučiti kako prepoznati ljubav, sram ili krivnju, te su kao takve poznate u svakoj kulturi. „Ljubav, krivnja, zavist i ljubomora su više varijabilne u izrazima nego li osnovne emocije i obično imaju kulturno specifične karakteristike“ (Gotz, 2014: 5).

Winx club

Zadnja, ali i najzanimljivija analiza bavi se crtanim filmom *Winx club*. WINXICE su šesnaestogodišnje djevojčice koje posjeduju nadnaravne moći i tijekom njihovog korištenja pretvaraju se u vile. Kao šesnaestogodišnjakinje, vrlo su neprimjereno građene i odjevene. Gornji dio tijela im je vrlo kratak, dok su im noge predugačke, a struk preuzak. Po svemu sudeći, zaključujemo kako je njihovo tijelo neproporcionalno građeno, te premršavo što može dovesti kod mladih konzumenata do pojave anoreksije ili sličnih bolesti. Gotz naglašava kako je 84% izmišljene dječje televizije, napravljeno od animacije. Ovdje je veliki problem pojava odnosa između veličine i oblika ženskog tijela - kod dva od tri ženska lika nađene su

nemoguće duge noge i uzak struk koji niti jedna plastična operacija ne bi mogla postići. Čini se kao da smo suočeni s oblicima tijela koje nikada ne bi mogli ostvariti. To može kultivirati nezadovoljstvom i poremećajima u prehrani (Gotz, 2008: 6).

Istraživanjem crtanog filma *Winx club*, nemoguće je ne primijetiti kako su glavne akterice odjevene. Svaka od njih odašilje krivu poruku, prvenstveno sa svojim izgledom, jer kod djece potiču razmišljanje o seksualnom izgledu koji je neprimjeren za njihovu dob. Prema pisanju Stacy Smith i Crystal Allene Cook hiperseksualnost se odnosi na prenaplašavanje atraktivnosti i seksualnosti putem odjeće i proporcija tijela (Smith, Cook, 2008: 14).

Muški likovi prikazuju se kao „pravi“ junaci. Oni su odvažni i hrabri. Uvijek su spremni pomoći damama u nevolji i na taj način pokazuju svoju snagu i moć nad njima. Zanimljivo je napomenuti kako i muški junaci također pokazuju svoje emocije, ali ne toliko koliko ženski likovi. Muškarci su uvijek suzdržaniji i skrivaju svoje osjećaje jer smatraju da bi tako izgledali slabije, a slabici nisu poželjni kao junaci crtanih filmova. Stereotipi o muškosti slijede posebne teme kao agresija i nasilje, snaga, sila, natjecanje, uspjeh i moć, ističe Maria Jacobson (Jacobson, 2005: 25).

Ženski likovi (WINXICE), prikazane su kao mlade djevojke koje su zaljubljive prirode. Od prvih nastavaka crtanog filma, uočljivo je kako uz borbu sa zlim silama, one sanjaju o romantičnim dečkima i njihovim hrabrim pothvatima. Zbog ovakvih prikaza, djeca su suočena s razmišljanjem, je li zaista ljubav sve pobjeđuje ili je to samo još jedan klišej. Smith i Cook teže objasniti kako većina romantičnih veza ženskih likova nastaju na neprimjerenim temeljima. Vodeća ženska uloga ili njezin partner je nepošten putem izravnog laganja ili strateškog izostavljanja važnih informacija. Izvanredno, dvoličnost akcije jednog lika vrlo lagano je oprostena ili je posve ostala nepriznata od drugog partnera (Smith, Cook, 2008: 17).

Također, ženski likovi nisu samo prikazani kao emocionalni i vezani za muške junake. One su neustrašive i spremne žrtvovati svoje živote kako bi spasile njihove najbliže članove. Po svemu sudeći, ženski likovi mogu biti karakterno slični muškim likovima i na taj način mogu pokazati i svoju drugu stranu, a ne samo onu nježniju. „Ženski likovi ponekad prikazuju privlačnost u junačkim djelima spašavajući prijatelje, članove obitelji i društvo. Te radnje uključuju troškove koji mogu biti u rasponu od manjih neugodnosti prema velikim životnim preprekama ili čak prema smrti. Neki ženski likovi prikazani su u fizički aktivnim ulogama sa sposobnošću da djeluju junački. Stil prezentacije vjerojatno će utjecati na prisutnost rizika i scenarije spašavanja. Animirani sadržaj može prikazivati scene koje uključuju ratovanje,

magiju, ili druge opasnosti što ih čini posebno pogodnima za altruistična ponašanja“ (Smith, Cook, 2008: 18).

Likovi životinja sastavni su dijelovi svakog crtanog filma i pomažu u socijalizaciji među samim likovima. Životinje su prikazane s ljudskim osobinama, a neke čak i s darom govora. One stvaraju neraskidive veze sa svojim vlasnicima (ženskim ili muškim likovima), te im pomažu u nastalim nevoljama i problemima. „Vrlo mala djeca, posebno, ne mogu razlikovati fantaziju od realnosti, pa što vide u crtanim filmovima predstavlja način na koji svijet za njih zapravo djeluje“ (Baker, Ball, 1969, cit. prema Thompson, Zerbinos, 1994: 4). Ben Peyton i Cindy Wong (1992: 4) kroz svoje istraživanje ističu kako djeca doživljavaju životinje iz crtanih filmova. Kroz istraživanje otkriveno je da djeca koja gledaju crtane filmove bez da znaju činjenice o životinjama, sklonija su vjerovanju da životinje imaju ljudske osobine.

U svim crtanim filmovima pojavljuju se i negativni likovi. Oni mogu biti muškog i ženskog roda ili jednostavno bića sa životinjskim karakteristikama. Stoga, ne čudi kako takvi likovi u djeci pobuđuju emociju straha i stvarne psihičke probleme. Amelie Muller navodi kako bića koja žele nanijeti zlo ili traže izliku da nanese štetu nekome drugom i koja izgledaju strašno, znači da se njihov izgled razlikuje od onoga na koji su se djeca naviknula kao normalan. Scene koje pokazuju kako su ozljede nanese imaju osobito šokantan efekt. Takve slike mogu imati dugotrajan utisak na djecu i ne bi se trebale prikazivati djeci (Muller, 2014: 34-37, cit. prema Gotz, 2014: 10).

4.3. Muški i ženski likovi

Kroz svoje istraživanje susrela sam se s različitim muškim i ženskim likovima. Od onih koji se percipiraju kao ljudska bića pa sve do onih koji su životinjskog ili biljnog podrijetla. Nasuprot tome, važno je istaknuti koliko se muški, a koliko ženski likovi prikazuju. U crtanom filmu *Jagodica Bobica*, samo je jedan lik muškog roda (VOČKO ZLOČKO), dok su svi ostali likovi ženskog roda (JAGODICA BOBICA, LANA BANANA, NARANČICA i MEDENA). Kod analiziranja *Pepa prašćića* omjer likova je jednak, u istoj mjeri se pojavljuju i ženski i muški likovi. Zanimljivo je istaknuti kako je prvi omjer napravljen već u samoj obitelji, gdje imamo dva muška člana (tata PIG i brat GEORGE) i dva ženska člana (mama PIG i PEPA PRAŠĆIĆ). Crtani film *Pocoyo* u svojoj glavnoj ulozi prikazuje muškog dječaka i njegove prijatelje. Ovdje se također može primijetiti podjednako prikazivanje muških i

ženskih članova, gdje imamo životinjsko - ljudske prikaze u karakterima, pa tako dobivamo muške likove kao patka PATU, MALU pticu, dok su ženski likovi pas LULU i slon ELI te gusjenica. *Fifi i cvjetno društvo* doživljavamo kao cvijeće i životinje iz velikog cvjetnog vrta. FIFI ima dvije najbolje prijateljice, LJUBIČICU i NARCISU koju se kao i ona biljke, a životinjski prijatelji u ovom slučaju se prikazuju u većem broju. Muški prijatelji su joj osa BOCKO, puž SPORI, bumbar BUMBU i crvić DIGLI, koji bez obzira na svoje nadmoćno stanje u broju nad ženskim likovima toliko i ne privlače pažnju. U crtanom filmu *Winx club*, prevladavaju ženski likovi, uz glavne junakinje koje su STELLA, FLORA, MUSA, BLOOM i TECHNA, pojavljuju se i ostale sudionice koje su tu više kao sporedni likovi. Muški junaci se prikazuju u manjem broju i nisu zastupljeni u svakoj epizodi. Bez obzira na takvo stanje, muški likovi ostavljaju čvrsti dojam i iščekivanje za ponovnim povratkom.

Proučavajući dodatnu literaturu shvatila sam kako je prikazivanje muških likova u većem porastu nego li prikazivanje ženskih likova. Nakon takvih saznanja, potrebno je upitati se zašto je to tako? Zar je i svijet crtanih filmova stvoren za mušku publiku? Smith i Cook napominju kako žene zauzimaju više od polovice populacije u društvu, ipak, osobito u filmovima usmjerenima na djecu, pojavljuju se mnogo rjeđe nego li muškarci. Štoviše, kad to učine na malom ekranu, njihovi prikazi mogu potkopati njihovu prisutnost bivajući hiperatraktivnima ili hiper seksualnima i/ili pasivnima (Smith, Cook, 2008: 12).

Pogledamo li u prošlost crtanih filmova, možemo vidjeti razočaravajuće rezultate, od prevladavanja muških nad ženskim likovima, pa sve do rodni stereotipa koji se uglavnom vežu za ženski spol. Karen Swan tvrdi da su 1990-ih, opisi žena u programima bili generalno stereotipni. Osim, lika DOROTHY u *Čarobnjaku iz Oza*, LYDIE iz *Bubimira*, i MISS PIGGY iz *Muppet Babies*, ženski likovi iz crtanih filmova igrali su sporedne uloge (Swan, 1995: 8). Kao takvi karakteri LYDIA i MISS PIGGY bile su doživljavane na drukčiji način, tako da su često bile prikazivane kao ne suosjećajne, jako ozbiljne i sl. „1992. situacija u pogledu prema stereotipima žena u crtanim filmovima bila je prepoznatljivo bolja. Dok su još uvijek postojale princeze i stereotipi koji su podržavali ženske likove, napor je učinjen (osobito u akcijskim/avanturističkim emisijama) uključivši barem jedan ženski lik koji je potpuno sudjelovao u akciji priče i/ili koji je održavao položaj autoriteta“ (Swan, 1995: 9). Takva prezentacija u zastupanju ženskih likova uvijek ima za posljedicu loš utjecaj na mlade djevojčice. Dakle, muškarci još uvijek nadmoćno dominiraju crtanim filmovima i time socijaliziraju društvo u kojemu dječacivjeruju da na neki način ipak zaslužuju veće socijalno priznanje i status.

Razlog zbog kojeg muški likovi prevladavaju nad ženskim likovima možemo pronaći u tome koliko ih koji spol konzumira. Muški likovi se više pojavljuju u crtanim filmovima jer ih upravo više gledaju dječaci nego li djevojčice. „Prema potpredsjedniku CBS-a, dječaci su uvijek dominantniji u dječjoj televiziji“ (Carter, 1991, cit. prema Gokcearslan, 2010: 5204).

Također istraživanja upućuju na rodnu diskriminaciju i na uloge koje su podijeljene za muškarce i one za žene, te pojava negativne prezentacije ženskih likova. „Generalno, ženski likovi su manje prikazani nego li muški likovi u crtanim filmovima, manje se prikazuju na ekranima, nikada nemaju glavne uloge, nisu jako aktivne, imaju veće odgovornosti, manje se razlikuju i mnogo su više djetinjaste nego li muškarci. Majke doma rade same i muškarci se ne miješaju u njihov kućni posao. Djevojke su prikazane kako izvršavaju aktivnosti kao što rade navijačice“ (Streicher, 1974: 125-129, cit. prema Gokcearslan, 2010: 5204).

Muški likovi su prikazani u potpunoj suprotnosti, uvijek kao oni koji imaju glavne uloge, snalažljiviji su, lakše izražavaju svoje ideje, imaju manje odgovornosti, te više izražavaju bijes i prijetnje nego što to rade ženski likovi. Nasuprot tome, ženski likovi su prikazani kao oni koji pokazuju više suosjećanja i brige za druge. Također mnogi ženski likovi prikazani su kao ne zaposleni ili kao seksualni objekti. Primjere mogu naći u svom istraživanju, gdje od svih pregledanih materijala niti jedan ne donosi uspostavu radnog odnosa. Dok, primjere seksualnosti nalazim u crtanim filmu *Winx club*, koji prikazuje šesnaestogodišnje djevojčice u odjeći koja podsjeća na odjeću koja je više primjerena striptizetama.

Sandra Mayes piše kako su studije pokazale da je nejednaka reprezentacija žena i muškaraca otkrivena upravo od djece. I muška i ženska djeca između osam i trinaest godina otkrili su da likovi iz crtanih filmova jasno pokazuju konvencionalne rodne uloge (Mayes, 1979: 41-50, cit. prema Gokcearslan, 2010: 5205). Djevojčice uglavnom preferiraju crtane filmove u kojima prevladavaju emocije i romantika, dok dječaci više vole gledati crtane filmove s nasilnim sadržajem. Razlog tome, vjerojatno možemo naći u roditeljskom ili društvenom odgoju.

Problem prikazivanja ženskog roda dolazi i iz samih medija. Upravo su oni pravi pokretači koji dijele ljudska bića i određuju koje su to „stvari“ vezane za žene, a koje za muškarce. Sanja Sarnavka naglašava kako su bitni elementi naših identiteta i onih koje pripisujemo drugim ljudima, uvjetovani našim poimanjem roda – što znači biti ženom ili muškarcem. Mnoge stvari, a ne samo osobe, predstavljene su u medijima kao muške ili ženske (...), pa živimo uglavnom s jasnom sviješću o tome koje su prave karakteristike muškog, a koje

ženskog roda (Sarnavka, 2010: 52-53). Stoga, samo dobro poznavajući medije, možemo primijetiti iskrivljavanje slike žene, naspram muškarca i dovođenje ženskog socijalnog statusa u pitanje. Djeca takve poruke krivo čitaju i na taj način smatraju takvu prezentaciju ispravnom.

Djevojčice i dječaci traže sadržaje koji im pružaju ispunjavanje njihovih interesa i ideala, te koji im pružaju neizvjesnost, veselje i sudjelovanje. „Djevojčice traže pouzdane veze sa karakterima koji postaju njihov uzor, prijateljica, idealna majka ili erotski prijatelj. (...) Djevojke uživaju u pričama koje ispituju događaje iz različitih perspektiva i koje im daju priliku da kroz prijateljstvo nauče nešto novo“ (Gotz, 2008: 7). Nasuprot djevojčica, dječaci imaju svoje viđenje i stajalište o tome kako se poistovjećuju sa likovima. „Jedno od najvažnijih interesa s kojima se dječaci zbližavaju je pronaći način na koji se mogu nositi s izazovima. (...) Tako zvani dobijem – više likovi koji prevladavaju prepreke ili visoke standarde i očekivanja imaju poseban apel na dječake. (...) Drugi dječaci, zauzvrat, više su fascinirani sa tako zvanima uzimam – manje likovima ili ne sukladnim pojedincima koji izazivaju socijalne norme i definiraju vlastite standarde“ (Gotz, 2008: 10).

4.4. Fizički opis

Likovi u svih pet pregledanih crtanih filmova slijede nekoliko rodni tipova: muževni muškarci, nježne žene i modernije žene. U materijalima nisu pronađeni rodni stereotipi koji bi se vezali za „muškobanjaste“ žene ili za ženstvene muškarce. Takvi slični primjeri mogu se naći kod nekih crtanih filmova gdje, na primjer, ženski likovi imaju kratku kosu i time ostavljaju trag muževnog izgleda. Muški rod za mene znači prikazivanje „muževnih“ muškaraca koji se uklapaju u društvo, s istaknutim stavovima, mišićavom građom tijela, lijepim fizičkim izgledom i zanimljivom frizurou. Oni su snažni i hrabri, imaju fizičku izdržljivost i značajnu količinu hrabrosti. Ovi primjeri analizirani su ne samo kroz akciju u crtanom filmu nego i kroz njihov fizički izgled, konstrukciju tijela. Nježni ženski likovi uzeti su kao uzorak iz crtanih filmova kao žene s nježnom fizičkom strukturom, koje su mršave i odjevenetako da ne interesiraju muškarce. Moderna žena je odjevenau modernu odjeću, te prikazuje svoju strukturu tijela bez obzira na prihvaćanje u okolini. Ona je mršava, nerealanog građena i jako lijepa. Fizički opisi su podijeljeni u crtane filmove koje sam analizirala i na taj ću način objasniti svaki posebno.

Jagodica Bobica – ženski likovi u crtanom filmu nisu prikazani na seksualan način. JAGODICA BOBICA i njezine prijateljice LANA BANANA, NARANČICA i MEDENA, građene su kao i svaka dvanaestogodišnjakinja. Uvijek su odjevene u istu odjeću i nikad se ne presvlače. JAGODICA BOBICA odjevena je u ružičasto-crvenu prugastu majicu, s plavim hlačama i na glavi nosi veliki ružičasti šešir s motivima jagoda. LANA BANANA na sebi nosi ružičastu majicu sa istim takvim velikim šeširom na glavi i ima velike plave treger hlače. NARANČICA je po svom imenu, cijela odjevena u narančastu boju, a majica i šešir su joj narančasti s uzorkom narančastog cvijeta te na sebi ima smeđe hlače. Njezina treća prijateljica, MEDENA, odjevena je u žutu majicu, s ljubičastim sakoem i plavim hlačama te istim takvim šeširom. Na nogama nose tenisice. Djevojčice ne nose nikakav nakit i njihove frizure su uvijek istog oblika te se nikada ne pojavljuju prljave ili razbarušene kose. Lik JAGODICE BOBICE uklapa se u rodni stereotip nježne žene.

Muški likovi u crtanom filmu *Jagodica Bobica* pojavljuju se u manjini. Naime, prikazan je samo jedan muški lik, prijatelj od JAGODICE BOBICE, dječak VOĆKO ZLOĆKO. Prema svemu sudeći, njegovo ime ne odaje poželjnog prijatelja, no bez obzira na tu naznaku on i JAGODICA BOBICA jednako se druže kao i s ostalim likovima. VOĆKO ZLOĆKO je odjeven u plavu odjeću. Na sebi nosi plavu košulju, s plavim hlačama i na glavi ima plavu kapu. Kosa mu je uvijek razbarušena, tako da djeluje vrlo opušteno i zanimljivo. Uvijek je odjevenu istu odjeću i nikada se ne presvlači. Dječak je jako mršave građe i svojim oblikom tijela uklapa se u oblike tijela svojih vršnjaka, a važno je napomenuti kako seksualno nije prikazan.

Pepa prašćić – PEPA PRAŠĆIĆ odjevena je u crvenu haljinicu, u kojoj je možemo vidjeti u svim nastavcima, osim u jednom u kojem se presvlači u žutu kabanicu sa žutim gumenim čizmama. Njezina građa tijela nikako se ne uklapa u primjere koji se bave seksualnim prikazima, jer je PEPA PRAŠĆIĆ životinja, iz porodice svinja. Mama prašćić obučena je u narančastu haljinu, u kojoj je tijekom svih epizoda crtanog filma. Zanimljivo je napomenuti kako mama PIG ne nosi nikakav nakit ali ima našminkane trepavice, koje je na taj način izdvajaju od tate PIGA.

Muški likovi koji se pojavljuju su: PEPIN brat GEORGE, koji je jako malen i još ne priča, odjeven je u plavu odjeću, jedino vrijeme koje provodi u igri je tijekom kišnih dana, odjeven je kao i PEPA PRAŠĆIĆ u žutu kabanicu sa žutim gumenim čizmama. Tata PIG se prikazuje kao „najveći“ rastom i obujmom.. U crtanom filmu *Pepa prašćić* postoje neke naznake o

patrijarhalnom načinu života. Zanimljivo je kako tata PIG nosi naočale i ima malu bradu, što odmah povezujemo sa starijim osobama i možemo dobiti predodžbu kako je on puno mudriji. Analiziranjem crtanog filma ne dolazim do takvog zaključka, jer je tata PIG ustvari prikazan kao nestašan lik, ali u isto vrijeme i vrlo humorističan.

Pocoyo – je mali dječak odjeven u plavu odjeću, te nije prikazan na seksualan način. Na glavi ima veliku plavu kapu, tako da mu je lice u većini epizoda skriveno. Crtani film je napravljen vrlo jednostavno, lica i tijela likova su prilagođena najmlađoj uzrasti. Istaknula bih velike crne oči, mali nos i uvijek nasmiješena usta malog POCOYA. Životinje nisu odjevene, ali na sebi mogu imati šešire, kao patak PATO koji na glavi ima zeleni šešir, zatim gusjenica koja na glavi ima veliku plavu mašnicu ili slon ELI koji uvijek sa sobom nosi plavi ruksak i u njemu svoju lutku.

Fifi i cvjetno društvo –FIFI i njezine prijateljice su cvjetići u cvjetnom vrtu, dok su muški likovi životinje. FIFI nije seksualno prikazana, odjevena je u ružičastu majicu, s plavim treger hlačama i ružičastim čizmicama. Ona je cvjetić plave boje, s istaknutim rozim obrazima i velikim trepavicama. FIFI svrstavam u kategoriju nježnih žena. Njezine prijateljice su LJUBIČICA koja je ljubičasti cvjetić, a odjevena je u ružičastu majicu i ljubičaste treger hlače, na ušima nosi velike cvjetove kao naušnice i NARCISA koja je žuto-narančaste boje, na sebi nosi bijelo-narančastu haljinicu sa velikim motivima cvijeća, na glavi ima zelenu traku i oko vrata veliku zelenu ogrlicu. FIFINE prijateljice nisu našminkane, a na nogama imaju cipele bez pete.

Njezini muški prijatelji prikazani su u oblicima kao i svake životinje koju predstavljaju. Međutim, životinje su prilagođene svojim oblikom tijela samom crtanom filmu i dječjem uzrastu. Osa BOCKO je žuto-plave boje, na sebi nema odjeću, osim velikih žuto-bijelih tenisica i zanimljivo je kako ima prikazanu veliku glavu, velike oči i izrazito veliki nos, ali to mogu povezati s time da se pojavljuje kao negativan lik. Puž SPORI na sebi ima samo plavu majicu i na glavi nosi zelenu kapu, koja podsjeća na kornjačin oklop. Bumbar BUMBU odjeven je u crne hlače sa crvenim tregerima, a lice mu uvijek odaje strah i nesigurnost koju osjeća.

Winx club –WINXICE su prikazane na vrlo seksualan način. Njih svrstavam u kategoriju modernih mladih žena, koje svojim izgledom i ponašanjem privlače mušku pažnju. Glavna akterica je BLOOM koja je odjevena u žuti topić sa svjetlo plavim džemperom i s dugačkim svjetlo plavim hlačama. STELLA je odjevena u zeleni topić i kratku narančastu suknjicu, a

FLORA na sebi ima svjetlo zeleni topić i kratku ružičastu suknjicu. MUSA je često u crvenom topiću i dugim plavim hlačama, dok je TECHNA u ljubičasto zelenom topiću s ljubičasto zelenim dugim hlačama. Zanimljivo je kako na nogama sve imaju cipele na petu, dok TECHNA ima tenisice na punu petu. Njihova građa tijela nije realna, niti proporcionalna. Takav oblik tijela je nezamisliv u stvarnom životu. Građene su tako da imaju manji gornji dio tijela, uske bokove i jako dugačke noge te su sveukupno vrlo mršave. Kosa im je dugačka i uvijek puštena, pa čak i u borbama protiv zlih sila. TECHNA je jedini ženski lik koji svojom odjećom i kratkom kosom odudara od ostatka ženskih likova, i može se reći da ima sličnosti s muškim likovima. WINXICE su uvijek našminkane, a oči i usta su im posebno izražene, također na sebi imaju decentan nakit. Zanimljivo je istaknuti kako se vole preodijevati i u svakoj epizodi pored svojih „stalnih“ odjevnih kombinacija, za određene prigode odijevaju novu odjeću. Bez obzira na godišnje doba, one su odjevene u ljetnu odjeću s ljetnim cipelama na petu.

Negativni likovi su prikazani kao tri vještice (žene). Nazivaju se Trix, a članice su: AYSI, DARSY i STORMY. One su također neproporcionalno građene, i odjevene su u odjeću koja im prekriva cijelo tijelo. Imaju dugu kosu i izraženije su našminkane, pogotovo dijelovi oko očiju kako bi se postigao efekt negativnosti i nevolje. Prema tome, i one spadaju u kategoriju modernih žena.

Muški likovi prikazani su kao odvažni i hrabri te ih zato svrstavam pod pojam muževnih muškaraca. U crtanom filmu prikazuju se četiri glavna muška lika, a to su: SKY, BRENDON, RIVEEN i TIMI. SKY je odjeven u bijelu košulju sa zelenim džemperom i plavim hlačama, dok je BRENDON odjeven u žutu majicu s plavim sakoem i bijelim hlačama. RIVEEN koji se u početku prikazuje kao negativan lik, odjeven je u plavu majicu s bijelim sakoem i ljubičastim hlačama, a TIMI na sebi nosi bijelu košulju s plavim sakoem i crvenim hlačama. Kada se nalaze u borbi odjeveni su u plava odijela s plavim plaštevima. Muški likovi su lijepi, s mišićavom građom tijela, ali i ne proporcionalnom kao što sam utvrdila i kod ženskih likova. Kosa im je kratka i u suvremenim bojama, što znači da, na primjer, lik RIVEENA ima crvenu kosu. TIMI je prikazan kao štreber, po odijevanju i po ponašanju, a uz sve to nosi i naočale, što odmah možemo povezati s muškim likom koji se bavi tehnologijom ili tome slično. Muški likovi nisu stalno u istoj odjeći, ali i kad se preodjenu, odjeveni su kao i svaki moderni muškarac.

Prikazivanjem takvih crtanih filmova moramo se upitati kako sama djeca doživljavaju muške i ženske likove, s obzirom na njihov fizički izgled. Što zaista uznemirava djevojčice i dječake kod toga kako su djevojke prikazane? Gotz naglašava da su djeca širom svijeta kritizirala ženske likove i njihovo oblačenje kao previše seksualizirano, s previše šminke i s premršavim tijelima. Djeca smatraju kako su ženski likovi prikazani kao snobovi, te se uvijek međusobno obezvjeđuju i djeluju pretjerano emocionalno. TV djevojčice su kritizirane kao previše pasivne, bespomoćne i vrlo dosadne (Gotz, 2008: 8). Kada se sagleda ovakva slika, koja je prikazana iz dječje perspektive, tada postajemo svjesni koliko je pretjerivanje i prikazivanje „svijeta odraslih“, nepotrebno i nemoralno za dječju dob. No, trebamo sagledati i drugu stranu, što uznemirava djevojčice i dječake kod toga kako su dječaci prikazani? Za Gotz su djeca širom svijeta uglavnom kritizirala muške likove koji su prikazani kao agresivni, nasilni i oni koji zlostavljaju druge. Djeca su se žalila na dva stereotipa koja su vidjeli, kako su dječaci na dječjoj televiziji prikazani: kao slabi, plačljivi dječaci ili kao glupani. Oba stereotipa nisu poželjna. Djeca su također nezadovoljna s prikazima dječaka i muškaraca, gdje se dobiva uvid kako su dječaci fokusirani samo na seks, drogu i alkohol (Gotz, 2008: 12). Za djevojčice je važno prikazati zanimljivije ženske likove i svakako izbjeći spomenute stereotipe, dok je za dječake važno prikazati više atraktivne muške likove bez toga da se upadne u zamku prikazivanja klišeja.

„Promocija mršavih, seksi ideala u našoj kulturi stvorila je situaciju gdje većina djevojaka i žena ne vole svoja tijela i nezadovoljstvo sa svojim tijelom može dovesti djevojke do sudjelovanja u vrlo nezdravom ponašanju kako bi pokušale kontrolirati svoju težinu“ (Smith, Cook, 2008: 13). Potrebno je mladima, a pogotovo djeci ukazati na potencijalne „opasnosti“ koje su moguće, ako im ne razjasnimo svijet fantazije. Nezadovoljstvo vlastitim tijelom dolazi i od strane medija koji su posrednici prikazivanja nerealnih proporcija i premršavih žena. Takva prezentacija stvara rodne stereotipe i fiktivna očekivanja kako bismo svi „trebali“ izgledati. Seksualne i rodne poruke, naglašava Jacobson, osnažuju jedna drugu na jedan intrigantan način. (...) Stereotipni medijski koncept seksualnosti izgrađen je oko žena kao objekt požude i muškaraca kao aktivnih birača objekata, međutim on nema povezane vještine. Rod je pojednostavljen do hiper-mušкости i ženstvenosti (Jacobson, 2005: 11). Svijet hiper-mušкости uključuje muškarce i dječake koji se „stapaju“ sa televizijskim programom, te sa sportskim i zabavnim sadržajem, dok hiper-ženstvenost uključuje praćenje svijeta u kojem je su ljepota i izgled najvažniji.

„To čudnovato stapanje lutke i stvarne djevojčice može se nastaviti i nakon djetinjstva. Čini se da je živjeti poput lutke postalo životnom težnjom mnogih djevojaka; kao da napuštaju djetinjstvo samo da bi se posvetile projektu uljepšavanja, gladovanja i kupovanja, čime žele postići izbijeljen, navošten i bljedunjav izgled barbikine ili lutke Bratz“ (Walter, 2011: 14). Hiperseksualizirana kultura često se povezuje sa osnaživanjem žena i emancipacijom. Pokret feminizma omogućio je ženama da se ne srame svoje seksualnosti. „Walter napominje kako je neobično što se danas svi aspekti suvremene hiperseksualne kulture često smatraju dokazom sve veće emancipacije i moći žena (Walter, 2011: 16). Žene se na taj način shvaćaju potpuno suprotno od onoga što zaista žele biti, sve veća pojava seksizma, u muškom svijetu tumači se kao povećanje samopouzdanja kod žena.

„Moderni je feminizam bio taj koji je stvorio retoriku koja ističe samoizražavanje. Feministice su ohrabrine žene da prestanu uzimati u obzir život dobre žene koji se određuje služenjem drugima kao što je bilo definirano tijekom devetnaestoga stoljeća te ih potaknule da se, umjesto toga, usredotoče na vlastite želje i neovisnost. No, to usredotočivanje na neovisnost i samoizražavanje mladim se ženama danas prodaje kao najograničeniji oblik konzumerizma i samoopredmećivanja“ (Walter, 2011: 70). Naime, vrlo je vjerojatno da će time i mlade djevojčice krenuti u procese uljepšavanja i držanja do svog izgleda. Samim time, one gube djetinjstvo, opterećujući se sa svojim vanjskim izgledom, nego li da to vrijeme provedu u igri sa svojim vršnjakinjama. Walter (2011: 72) se slaže kako mlade djevojke ne bi trebale u potpunosti odbaciti samodopadnost, te tvrdi kako postoji golema razlika između uživanja u takvim aktivnostima i vjerovanja da je to za ženu jedini put do samopouzdanja i moći koji vodi preko stalne budnosti nad izgledom.

4.5. Karakterni prikazi likova u crtanim filmovima

Crtane filmove analizirala sam prema tome kako likovi različitog spola reagiraju u određenim situacijama. U svim analiziranim crtanim filmovima glavni likovi su uglavnom bile žene. Samo jedan crtani film, od analiziranih pet, uključivao je mušku herojsku ulogu, dok su u ostalim prevladavali ženski likovi. Žene su prikazane kao nježniji spol u četiri crtana filma, dok u petom crtanom filmu se također pojavljuju s herojskim ulogama. Tako prikazane, uvijek imaju podršku od muškim članova i u ponekim situacijama njihova komunikacija se smatra kao manje vrijedna. Muški likovi nikada nisu viđeni prikazujući ulogu koja se može

tumačiti kao ženska, u bilo kojem pogledu, dok su ženski likovi prikazani u obavljanju tradicionalnih poslova vezanih za „muškarce“.

Muški likovi kao, na primjer, SKY, BRENDON i POCOYO, uvijek su prikazani kao oni koji rješavaju nastale nesuglasice, te su ujedno vođe u raspravama i u donošenju odluka. SKY iz crtanog filma *Winx club*, najviše dolazi do izražaja za takav primjer. U borbama sa zlim vješticama Trix, uvijek prvi ima konstruktivne ideje kako se najbolje obraniti. Prikazan je kao uspješan vođa, ali i vrlo dobar prijatelj. BRENDON, muški lik koji se također pojavljuje u crtanom filmu *Winx club*, odaje se kao staložena osoba i kao čvrst u donošenju svojih odluka. Takav primjer možemo vidjeti kada iz njegove muške ekipe odlazi RIVEEN, jer su ga vještice pridobile na svoju stranu, a BRENDON bez obzira na dugo prijateljstvo, raskida sve odnose u odluci da spasi svoje prijatelje i Crvenu fontanu (škola magije za dečke). POCOYO je muški lik koji se pojavljuje u crtanom filmu *Pocoyo* i njegova odvažnost prikazana je kada mu prijateljica ELI (slon) izgubi svoju lutku. On u toj epizodi postaje glavni istražitelj i u konačnici pronalazi izgublenu igračku, lutku.

Kod rasprava vezanih za rješavanje sukoba, muški članovi prikazani su kao oni koji dominiraju nad ženskim likovima. U crtanom filmu *Jagodica Bobica*, VOĆKO ZLOĆKO, iako jedini muški lik, sukobljava se s LANOM BANANOM i želi joj dokazati da on ne zna plesati, bez obzira na to što je ona izvrsna plesačica. VOĆKO ZLOĆKO je ignorira u svim njezinim prijateljskim savjetima. Zanimljivo je istaknuti lik RIVEENA iz crtanog filma *Winx club*, koji je u prvih nekoliko epizoda na suprotnoj strani, na strani zlih Trixica. Kao muškarac moćniji je od njih i dominira u svim raspravama, ne priznavajući ideje svojih suučesnica. Stoga, Trixice ga odlučuju izbaciti iz svoje kule i odbacuju ga kao prijatelja, te upravo ovim činom možemo uočiti kako ženski likovi mogu dominirati nad muškim likovima, ali opet se postavlja pitanje je li ovdje ovakav slučaj samo zbog toga što su one prikazane kao negativni likovi u svim epizodama.

Istaknula sam kako sam analizirajući crtane filmove došla do zaključka kako muški likovi ne obavljaju „ženske“ poslove, no, uvijek se nađe iznimka, a to je u ovom slučaju crtani film *Fifi i cvjetno društvo*. Bumbar BUMBU, najbolji prijatelj od FIFI, u tri epizode prikazan je kako čisti kuću od FIFI i kako je time ustvari jako zadovoljan. U istoimenom crtanom filmu, FIFI je prikazana kao nježna, ali mogla bih reći i muškobanjasta. Naime, ona se često vozi na svom crvenom traktoru, brine se o njemu i popravlja ga. Ženski likovi u ostalim crtanim filmovima prikazani su u ulogama majki, njegovateljica i kućanica.

Razlike u prikazivanju muških i ženskih likova, također možemo vidjeti u crtanom filmu *Pepa prašćić*, gdje je tata PIG prikazan kao „glava“ kuće, odnosno, ovdje pronalazim patrijarhalni odnos. Takav odnos iščitavam kroz važne odluke koje su uvijek donešene od tate PIGA te kroz njegov odnos s cijelom obitelji, a pogotovo s mamom PIG.

Svi glavni muški likovi iz spomenutih crtanih filmova, prikazani su na atraktivan i muževan način, dok su ženski likovi prikazani kao pretili (primjer nalazim u prikazima starijih likova) ili premršavi. Likovi se nikada ne prikazuju kao neuredni i kao oni koji ne prepoznaju najnovije trendove u modi. U crtanom filmu *Winx club*, WINXICE su prikazane s nerealnim oblicima tijela, dok su njihove učiteljice iz škole za vile (Alfea), prikazane s širokim bokovima i velikim grudima te kao pretile.

5. Zaključak

U ovom diplomskom radu bavila sam se analizom rodnih stereotipa u crtanim filmovima koji se prikazuju na hrvatskim nacionalnim TV postajama. U crtanim filmovima, koje sam analizirala otkrila sam učestalo pojavljivanje rodnih stereotipa. Tako na primjer, ženski likovi u svim analiziranim crtanim filmovima prikazuju glavne akterice kao vrlo emotivne likove, kao one koje su podložne romantici i nesvjesne svijeta koji ih okružuje. One se ponašaju kao majke (JAGODICA BOBICA I FIFI) koje brinu za svoje prijatelje te mlađu braću i sestre. Kao prijateljice koje su uvijek spremne pomoći jedna drugoj. Tako kroz ovo istraživanje možemo vidjeti kako JAGODICA BOBICA svoje slobodno vrijeme provodi u igri i druženju sa svojim prijateljicama LANOM BANANOM, MEDENOM i NARANČICOM, ali svakako i sa svojim muškim prijateljem VOČKOM ZLOČKOM. PEPU PRAŠĆIĆA često možemo vidjeti u igri s prijateljem DANNYEM DOUGOM te s prijateljicom DELPHINE ili ako se usredotočimo na WINXICE možemo uvidjeti neraskidive ženske prijateljske odnose. Također ženski likovi prikazani su kao kućanice koje svoje vrijeme provode u čišćenju kuće ili pripremanju kolača. Dobar primjer dobiva se kroz analizu crtanog filma *Jagodica Bobica* gdje JAGODICU BOBICU u većini slučajeva možemo vidjeti u svojoj kuhinji i u pripremanju čajanki i kolača, dok crtani film *Fifi i cvjetno društvo* glavnu aktericu FIFI uz kućanske poslove prikazuje i kao „muškobanjastu“, ona naime u nekoliko analiziranih epizoda popravlja svoj crveni traktor. I na kraju, ženski likovi prikazuju se kao vještice ili zlice koje svojom pojavom uništavaju postojeća prijateljstva i ljubavne odnose između likova. U

crtanom filmu *Winx club* pojavljuju se tri zle vještice (AYSI, DARSY i STORMY) koje pomoću nadnaravnih moći pokušavaju uništiti živote WINXICA i njihovih prijatelja.

Kod važnih odluka ženski likovi nemaju pravo glasa i smatraju se manje vrijednima. Takav primjer najbolje je vidljiv u crtanom filmu *Jagodica Bobica* gdje jedini muški lik VOĆKO ZLOĆKO u samo jednoj od analiziranih osam epizoda ne prihvaća savjete od svoje prijateljice LANE BANANE nego nameće svoje mišljenje iako nije u pravu. Samim tim činom on na jedan način LANU BANANU omalovažava. Nadalje, pojava ženskih likova određena je njihovim fizičkim izgledom, koji je u većini slučajeva nerealan ako uzmemo za primjer crtani film *Winx club*. U njemu su ženski likovi ponajprije prikazani s nestvarnim oblicima tijela, pretjeranom šminkom i preuočljivim nakitom. Njihova ljepota je njihov glavni atribut i izvor moći. U većini slučajeva prikazane su na seksualan način.

Također ženski se likovi shvaćaju kao oni koji upotpunjuju muškarca, ohrabruju ga i podupiru. U crtanom filmu *Winx club*, glavna akterica BLOOM prikazana je kao vrlo hrabra djevojčica, no s druge strane ona je vrlo vezana za svog dečka SKY-aja i ponekad mu više služi kao dobar oslonac nego li kao dobar partner u borbi protiv sila zla. Uzevši u obzir muške likove, njih se ponajprije doživljava kao hrabrije, plemenitije, moralnije, s pravom nasilne i ne emotivne. Oni su automatski prikazani kao heteroseksualci, njihova građa tijela uvijek je prikazana kao savršena. Često se prikazuju kao dobro uvježbani i jako snažni. Kao takvi prisvajaju svu moć sebi, a vlast se nalazi direktno u njihovim rukama. Ponekad takav status moraju i obraniti te time dokazuju svoju muškost. Svojim istraživanjem zaključila sam kako većina analiziranih materijala (crtanih filmova) prikazuje muške likove u svim navedenim primjerima. Od crtanog filma *Pepa prašćić* gdje kroz lik tate PIGA uočavamo pojavu patrijarhalnog odnosa pa sve do crtanog filma *Winx club* u kojem su muški likovi vrlo hrabri, a njihov najjači adut je fizički izgled.

Nasuprot tome, McNair ipak tvrdi da su rodna obilježja povezana s muškošću i ženstvenošću – koja se obično izražavaju u procesu koji neki teoretičari nazivaju *izvedbama* muškaraca i žena u društvu – uglavnom naučene i pripisane osobine koje se očituju u govoru i obrascima ponašanja, načinima odijevanja i drugima označiteljima koji su konvencionalni, a ne biološki, koji se tijekom vremena mijenjaju i koji se razlikuju među kulturama. Iako većina muškaraca pokazuje muške osobine, a većina žena ženstvene, to ne čine i ne moraju činiti svi muškarci i sve žene (McNair, 2004: 3-4).

Pregledani video materijali dostupni su svim uzrastima i detaljnija kontrola nad njima se ne obavlja. Možemo se dakle zapitati, što takav sadržaj na kraju uči djecu i kako se ta djeca prema takvom sadržaju trebaju ponašati? Swan navodi zanimljivu tezu koja tvrdi da stereotipi uče djecu da su bijelci najvažniji i najmoćniji ljudi u društvu, da su žene svuda podzastupljene, da su manjine isključene iz nekih mjesta, da su stari ljudi nesposobni, zli i da ih je najbolje ostaviti same. Uče ih da je svijet zastrašujuće mjesto i da su njegovi gradovi najviše zastrašujući od svega. Uče ih da trebaju biti aktivni potrošači. Uče ih da trebaju dobiti dobro obrazovanje i da trebaju pokazati brigu za okolinu, da trebaju biti hrabri, ljubazni, i uporni; ali najviše od svega uče ih da trebaju pripadati i da trebaju biti odani svojoj grupi, da uvijek trebaju surađivati sa svojim članovima grupe, i da nikada ne bi trebali djelovati na vlastitu odgovornost (Swan, 1995: 23).

Nadalje, problem rodnih stereotipa očituje se i kroz medije. Williams tvrdi kako povećano gledanje televizije može povećati stvaranje stereotipa, a Nancy Signorielli nas upućuje na dokaze koji tvrde kako gledanje televizije može biti povezano sa stvaranjem seksističkih stavova ženske uloge u društvu (Williams, 1981, Signorielli, 1989, cit. prema Thompson, Zerbinos, 1995: 652).

Vrlo je važno saznati na koji su način prikazani muški i ženski likovi, ponajprije zbog medijske uloge u socijalizacijskom procesu za djecu i odrasle te zbog modeliranja rodno specifičnih ponašanja. Samo raznoliki i realistični prikazi žena i muškaraca mogu povećati zdraviji razvoj te će samo tako nerealni stereotipi pozitivno djelovati na mlade gledatelje.

Djeca, kao prvi konzumenti crtanih filmova, ne žele prikaze rodnih stereotipa. Oni žele vidjeti realno prikazane likove, s kojima se mogu poistovjetiti i u kojima mogu pronaći njima bliske uloge, na primjer, njihove majke, bake, sestre i prijateljice. Stoga, budućnost koju imamo, moramo kreirati na način da crtane filmove prikazujemo s manje rodnim stereotipima. Važno je istaknuti kako djeca ne opažaju informacije kao odrasli, ona ne razmišljaju kao odrasli i ona se ne izražavaju kao odrasli. Dakle, što možemo napraviti? Kao roditelji i učitelji, trebamo učiti svoju djecu da gledaju televiziju na kritički način. Prema tome, trebamo gledati i razgovarati s njima o porukama o sveukupnim televizijskim programima. Dapače, prisustvo rodnih stereotipa treba umanjiti, ali isto tako djeci treba pružiti priliku za zabavom i učenjem, što u konačnici i predstavljaju crtani filmovi.

6. Popis literature

Ahmed, Shumalia; Abdul Wahab, Juliana (2014) Animation and Socialization Process: Gender Role Portrayal on Cartoon Network. *Asian Social Science*, 10 (3): 44- 53.

Borić, Rada (2007) Pojmovnik rodne terminologije. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH.

Brannon, Linda (2000) Gender stereotypes: Masculinity and femininity. *Gender: Psychological Perspectives*, 8 (2): 159-185.

Burguera, Xavier Fuster (2011) Muffled voices in animation. Gender roles and black stereotypes in warner bros. cartoons: From honey to babs bunny. *Philology and Cultural Studies*, 4(53): 65-76.

Eick, Kelly (1998) Gender Stereotypes in Children's Television Cartoons. *Gender Stereotypes in Children's Television Cartoons*, 253(7): 1-13.

Gillespie, Marie; Tonybee, Jason (2006)*Analysing Media Texts*. NY: Open University Press.

Glascok, Jack ; Preston-Schreck, Catherine (2004) Gender and Racial Stereotypes In Daily Newspaper Cosmic: A Time-Honored Tradition?. *Seks Roles*, 51(7/8): 423-431.

Gokcearslan, Arma (2010) The effect of cartoon on children's gender development. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2 (2010): 5202-5207.

Gotz, Maya; Schlote, Elke (2014) Emotions in Children's TV: A few reminders for children's TV producers on feelings. *IZI*, 27: 2-15.

Gozt, Maya (2008) Girls and Boys and Television: A few reminders for more gender sensitivity in children's TV. *IZI*, 21: 2-15.

Ilišin, Vlasta; Marinović Bobinac, Ankica; Radin, Furio (2001)*Djeca i mediji*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Jacobson, Maria (2005)*Young people and gendered media messages*. Nordicom: The international Claringhouse on Children, Youth and Media.

Lubina, Tihana; Brkić Klimpak, Ivana (2014) Rodni stereotipi: Objektivizacija ženskog lika u medijima. *Pravnom vjesniku*, 30 (2): 213-231.

McNair, Brian (2004) *Striptiz kulura. Seks, mediji i demokratizacija žudnje*. Zagreb: Jesenski i Turk.

Miller, Cindy Faith; Lurye, Leah; Zosuls, Kristina; Ruble, Diane (2009) Accessibility of Gender Stereotype Domains: Developmental and Gender Differences in Children. *Seks roles*, 60 (11/12): 870-881.

Rihtar, Stanko; Milas, Goran; Burušić, Josip (2000) Izloženost televiziji i percepcija političkog prostora. *Društveno istraživanje Zagreb*, 5(48/49): 567-580.

Sarnavka, Sanja (2010) *Put do vlastitog pogleda. Kako čitati, slušati, razumjeti medijske tekstove i medijsku kulturu*. Zagreb: BaBe.

Schneider, Cy (1989) *Children's television: The art, the business and how it works*. Chicago: NTC Business Books.

Smith, Stacy; Cook, Crystal Allene (2008) Gender Sterotypes: An Analysis of Popular Films and TV. *The Geena Davis Institute on Gender in Media*, 5(4): 12-23.

Steinke, Jocelyn, Long, Marilee, Johnson, Marne, Ghosh, Sayani (2008) Gender Stereotypes of Scientist Characters in Television Programs Popular Among Middle School-Aged Children. 13(3/4): 2-39.

Swan, Karen (1995) Saturday Morning Cartoons and Children's Perceptions of Social Reality. *U.S. Department of education*, 5(18/22): 2-27.

Thompson, Teresa, Zerbinos, Eugenia (1995) Gender Roles in Animated Cartoons: Has the Picture Changed in 20 Years?. *Sex Roles*, 32(9/10): 651-673.

Thompson, Teresa, Zerbinos, Eugenia (1994) Television Cartoons: Do Children Notice It's a Boy's World?. *Television Cartoons*, 4(10/13): 3-33.

Walter, Natasha (2011) *Žive lutke. Povratak seksizma*. Zagreb: Algoritam.

Wood, Julia (2011) *Gendered Lives. Communication, Gender and Culture*. Boston: Wadsworth.

Sažetak

Rodni stereotipi postoje od kada postoje muškarci i žene, njihovo značenje roda i spola. Od samih početaka razvoja pismenosti (od doba Aristotela) muškarci su bili oni koji su išli u lov i čije se mišljenje uvažavalo, dok su žene ostajale doma, rađale djecu i brinule se o njima. Istraživanje se temelji na osamdeset analiziranih crtanih filmova koji se prikazuju na hrvatskim nacionalnim TV postajama te prikazuju postojanje rodni stereotipa u svim pregledanim materijalima. Metoda koja se koristila je analiza narativa. Istraživanje također pruža uvid u prikaze fizičkih opisa likova te prikazivanje muških i ženskih likova u crtanim filmovima.

Ključne riječi:

rodni stereotipi, rodna diskriminacija, stereotipi, crtani filmovi, rod, spol, muški i ženski likovi, fizički opis, mediji, televizija, djeca, emocije, seksualnost